

25. SREČANJE MLADIH RAZISKOVALCEV OSNOVNIH IN SREDNJIH ŠOL ZGORNJEGA
PODRAVJA TER OSTALIH OBČIN

Šolski center Rogaška Slatina, Steklarska ulica 1, 3250 Rogaška Slatina

RAZISKOVALNA NALOGA NA PODROČJU ZGODOVINE

KARADŽORDŽEVIĆI PRI NAS

Avtorici: Larisa Zbil in Veronika Štancer

Mentorica: prof. Josipa Hrepevnik

Rogaška Slatina, 2024/2025

ZAHVALA

Radi bi se zahvalili lokalnemu in ljubiteljskemu zgodovinarju Aleksandru Jurkoviču, ki je bolje poznan pod svojim raziskovalnim imenom Nani Poljanec. V najini raziskovalni nalogi se velik del naslanjava na podatke, ki nama jih je predal v intervjuju in pa kasneje pri ogledu same Kraljeve zbirke v Aninem dvoru.

Posebno se zahvaljujema najini mentorici, profesorici Josipi Hrepevnik, za vse spodbude in pa gradivo, ki nama ga je predlagala. Zahvaljujema se tudi za vso spodbudo in koristne napotke pri sami sestavi raziskovalnega dela.

Ker sva se dosti zadržali tudi v Aninem dvoru in v krajevni knjižnici, v Rogaški Slatini, se nama na tem mestu zdi prav, da se zahvaliva tudi vsem ostalim ljudem na teh pozicijah, ki so bili v veliko pomoč pri iskanju gradiva in pri posredovanju podatkov.

KAZALO VSEBINE

ZAHVALA.....	1
KAZALO VSEBINE.....	2
KAZALO SLIK.....	3
POVZETEK.....	4
SUMMARY.....	5
UVOD.....	6
VSEBINA.....	7
I. ZGODOVINA DINASTIJE KARADŽORDŽEVIĆ.....	7
1.1 KARADŽORDŽEVIĆI DO KONCA PRVE SVETOVNE VOJNE.....	7
1.2 KARADŽORDŽEVIĆI KOT SLOVENSKI KRALJI.....	10
II. PO POTEH SPOMENIKOV KARADŽORDŽEVIĆEV PRI NAS.....	14
2.1 SPOMENIK ALEKSANDRU I. OB PETDESETI OBLETNICI DELOVANJA DRUŠTVA SOKOLOV.....	14
2.2 SPOMENIK ALEKSANDRU I. IZ DOMŽAL.....	15
2.3 SPOMENIK ALEKSANDRU I. IZ TOBAČNE TOVARNE.....	15
2.4 KONJENIŠKI SPOMENIK ALEKSANDRU I. V LJUBLJANI.....	16
2.5 SPOMENIK ALEKSANDRU I. V RIBNICI.....	18
2.6 SPOMENIK ALEKSANDRU I. V GORNJEM GRADU.....	18
2.7 PRVI SPOMENIK ALEKSANDRU I. V JUGOSLAVIJI.....	19
2.8 SPOMENIK ALEKSANDRU I. V NOVEM SREDIŠČU NOTRANJSKE.....	19
2.9 SPOMENIK ALEKSANDRU I. NA TRGU SVETEGA JURJA OB ŠČAVNICI.....	20
2.10 SPOMENIK ALEKSANDRU I. V SVETI GORICI.....	21
2.11 SPOMENIK ALEKSANDRU I. V SOKOLSKEM DOMU V TRBOVLJAH.....	21
2.12 SPOMENIK ALEKSANDRU I. IZ SEVNICE.....	22
2.13 SPOMENIK ALEKSANDRU I. V MARIBORU.....	23
2.14 SPOMENIK KRALJU PETRU I. V KRANJU.....	24
2.15 SPOMENIK KRALJU PETRU I. V LJUBLJANI.....	24
III. KARADORĐEVIĆI V SLOVENIJI.....	26
3.1 KARADŽORDŽEVIĆI IN ROGAŠKA SLATINA.....	26
3.2 KARADŽORDŽEVIĆI NA BLEDU.....	34
3.3 KAMNIŠKA BISTRICA.....	35
3.4 KARADŽORDŽEVIĆI V SLOVENSKIH ALPAH.....	36
IV. POGOVOR Z NANIJEM POLJANCEM.....	38
4.1 INTERVJU.....	38
ZAKLJUČEK.....	42
V. SEZNAM LITERATURE.....	43

KAZALO SLIK

Slika 1: Družinsko drevo družine Karadžordžević	13
Slika 2: Doprsni spomenik kralja Aleksandra v kraljevi zbirki	14
Slika 3: Spomenik kralja Aleksandra I. v Domžalah	15
Slika 4: Kip kralja Aleksandra I. iz Tobačne tovarne	16
Slika 5: Konjeniški spomenik kralja Aleksandra I. v Ljubljani	17
Slika 6: Naslovna stran Tedenske slike s kipom kralja Aleksandra I. v Ribnici	18
Slika 7: Spomenik kralja Aleksandra I. v Gornjem Gradu	18
Slika 8: Kip kralja Aleksandra I. na Jesenicah	19
Slika 9: Spomenik kralja Aleksandra I. v Rakeku	20
Slika 10: Spomenik kralja Aleksandra I. na trgu Svetega Jurija ob Ščavnici	20
Slika 11: Spomenik kralja Aleksandra I. v Sveti Gorici v Slovenskih Goricah	21
Slika 12: Spomenik kralja Aleksandra I. v Trbovljah	22
Slika 13: Spomenik kralja Aleksandra I. v Sevnici	22
Slika 14: Ne postavljen konjeniški kip kralja Aleksandra I.	23
Slika 15: Spomenik kralja Petra I. v Kranju	24
Slika 16: Konjeniški kip kralja Petra I. v Ljubljani	25
Slika 17: Zemljevid spomenikov postavljenih v krajih po Sloveniji v čast jugoslovanskima kraljema	25
Slika 18: Hotel Aleksander v Rogaški Slatini	26
Slika 19: Leva stena Kraljeve zbirke v Aninem dvoru	27
Slika 20: Slika kralja Petra II.	28
Slika 21: Barvni potisk slike iz Kristalne dvorane	28
Slika 22: Manšetni gumbi	29
Slika 23: Vitrina posvečena atentatu na kralja Aleksandra I.	29
Slika 24: Maketa rušilca Dubrovnik	30
Slika 25: Fotografija kraljice Marije Karadžordžević v časopisu Slovenec	30
Slika 26: Jedilnik kraljeve kuhinje v Beogradu	31
Slika 27: Pisma družine Karadžordžević	31
Slika 28: Ovojnica in pismo iz dvorca Suvobor na Bledu	32
Slika 29: Kovanec za petindvajset para	32
Slika 30: Delček konjeniškega spomenika kralja Aleksandra I. iz Ljubljane	33
Slika 31: Zemljevid lovišča iz Kamniške Bistrice	33
Slika 32: Dvorec Suvobor na Bledu	34
Slika 33: Hiša iz Andrejeve vasi	34
Slika 34: Lovski dvorec v Kamniški Bistrici	35
Slika 35: Kralj Peter II. na vrhu Triglava	37

POVZETEK

V najini raziskovalni nalogi sva raziskali osebno zgodovino srbske in nato jugoslovanske vladarske rodbine Karadžordžević. Predstavljajo velik del srbske zgodovine, že od upora leta 1804, prav tako pa predstavljajo pomemben del slovenske zgodovine po koncu prve svetovne vojne, leta 1918. Od takrat pa do konca druge svetovne vojne so bili Karadžordževići naša kraljeva rodbina in vir oblasti v prvi Jugoslaviji.¹

Prav tako sva iskali vire o spomenikih dinastije Karadžordžević v Sloveniji. Raziskale sva njihove zgodbe in se o tej temi pogovarjale z lokalnim zgodovinarjem Aleksandrom Jurkovičem, ki se predstavlja pod imenom Nani Poljanec. Z njim smo govorili tudi o prisotnosti Karadžordževićev na slovenskem ozemlju in o njegovi osebni zbirki v Aninem dvoru v Rogaški Slatini. Izvedeli sva tudi marsikaj o kraljici Mariji Karadžordžević, ki je bila poleg ogromne vloge kot kraljica in mama trem sinovom tudi velikega srca gledano iz perspektive jugoslovanskih narodov.

Za najino raziskovanje pa je bilo ključnega pomena, da poveževa temo z najinim lokalnim okoljem, zato sva z Nanijem Poljancem razglabljali tudi o pomenu Rogaške Slatine za Karadžordževiče. Pri raziskovanju nama je ogromno pomagala osebna zbirka Karadžordževićev v Aninem dvoru, kjer se skriva zanimivih eksponatov kot so stare značke, slike, fotografije, letaki, pisma, makete, podpisi, oblačila, orožje, bankovci in podobno. Kraljeva zbirka je ena izmed največjih osebnostnih zbirk v Sloveniji in da je nastala ravno v Rogaški Slatini je nekaj izjemnega.

Raziskovali sva še Bled in izvedeli za dvorec Suvobor, današnjo vilo Bled in našli podatke o Andrejevi vasi na Mežakli. Na tem mestu morava omeniti tudi Kamniško Bistrico, ki je prav tako povezana s Karadžordževići z lovskim dvorcem, ki jim ga je postavil arhitekt Jože Plečnik.

S pomočjo raziskovalne metode intervjuja sva izvedeli ogromno podatkov, ki sva jih skozi delo interpretirale v smiselna poglavja. Najin intervjuvanec Nani Poljanec ima v lasti kar tri zbirke v Aninem dvoru, skupaj pa smo se osredotočili na Kraljevo zbirko. Uporabljali sva tudi tehniko opazovanja, ko sva se sprehajali po Aninem dvoru v Rogaški in odkrivale Kraljevo zbirko. Obiskale sva jo večkrat, da ne bi česa izpustili in lahko rečeva, da sva v raziskovalno nalogo vključile res zanimive eksponate iz vitrin le te. Z analizo teksta sva dobili najbolj ključne podatke o poteku zgodovinskih dogodkov, da sva lahko na to temo v začetku vsebinskega dela napisali celotno poglavje. Analizirali sva tudi več knjig in obdelali vrsto spletnih virov.

¹ Gabrič, str. 149

SUMMARY

In our research paper, we investigated the personal history of the Serbian and later Yugoslav royal family, the Karađorđević dynasty. They represent a significant part of Serbian history, starting from the uprising in 1804, and they also play an important role in Slovenian history from the end of World War I in 1918. Since then, until the end of World War II, the Karađorđević family was our royal family and the source of authority in the first Yugoslavia.¹

We also researched sources about monuments dedicated to the Karađorđević dynasty in Slovenia. We explored their stories and discussed the topic with local historian Aleksander Jurkovič, who goes by the name Nani Poljanec. We talked to him about the presence of the Karađorđević family in Slovenia and about his personal collection at Anin Dvor in Rogaška Slatina. We also learned a great deal about Queen Marija Karađorđević, who, in addition to her significant role as queen and mother of three sons, was a woman with a big heart, as seen from the perspective of the Yugoslav people.

For our research, it was crucial to connect the topic to our local environment, so we discussed with Nani Poljanec the importance of Rogaška Slatina for the Karađorđević family. Our research was greatly supported by the personal collection of the Karađorđević family at Anin Dvor, which contains many exhibits such as old badges, paintings, photographs, leaflets, letters, models, signatures, clothing, weapons, banknotes, and more. The royal collection is one of the largest personal collections in Slovenia, and the fact that it was created in Rogaška Slatina is something extraordinary.

We also researched Bled and learned about the Suvobor Castle, the present-day Bled Villa, and found information about Andrejeva Vas on Mežakla. It is also important to mention Kamniška Bistrica, which is connected to the Karađorđević family through a hunting lodge designed by architect Jože Plečnik.

Through the research method of interviews, we gathered a wealth of information, which we interpreted into meaningful chapters throughout our work. Our interviewee, Nani Poljanec, owns three collections at Anin Dvor, and together we focused on the Royal Collection. We also employed the observation technique when walking through Anin Dvor in Rogaška Slatina, exploring the Royal Collection. We visited it multiple times to ensure we didn't miss anything and can confidently say that we included truly fascinating exhibits from its display cases in our research paper. By analyzing texts, we obtained the most critical data about the course of historical events, which allowed us to write an entire chapter on this topic at the beginning of our content. We also analyzed several books and reviewed a variety of online sources.

¹ Gabrič, str. 149

UVOD

Raziskovalna naloga Karadžordževići pri nas ni nastala naključno. V Rogaški Slatini imamo izjemno bogato domoznansko zbirko te vladarske rodbine, v Aninem dvoru in v mestni knjižnici.

Zgodovinske vire, v tako imenovani kraljevski zbirki, je zbral in uredil ljubiteljski zgodovinar Aleksander Jurkovič - Nani Poljanec. Intervju z njim je bil tudi glavni del najine raziskave o dinastiji Karadžordžević. Skupaj smo se sprehodili po Aninem dvoru v Rogaški. Poljanec nama je pokazal pisma, ki so si jih pisali, gumbe, ki so jih nosili, fotografije Foto Tonke, jedilnike iz kraljevske palače v Beogradu, maketo rušilca Dubrovnik, sablje, značke in edini ohranjen spomenik kralja Aleksandra I. v Sloveniji.

V prvem delu vsebine tako na kratko predstaviva zgodovino dinastije v dveh delih. Prvi del govori o dinastiji Karadžordžević pred in do konca prve svetovne vojne. Govoriva o "Črnem Juriju" začetniku dinastije in o prvem srbskem uporu. Dotakneva se tudi drugega srbskega upora in dinastije Obrenović, ki je največja nasprotnica Karadžordževićem za srbski prestol. V kratkem obdobju, ko je vladavino Obrenovićev prekinila menjava oblasti, govoriva tudi o Aleksandru, sinu "Črnega Jurija" in nadaljujeva s padcem Obrenovićev in kronanjem kralja Petra I. Karadžordževića v letu 1904. Skozi drugi del piševa o ambicioznem princu Aleksandru, o njegovi poti do prestola, skozi prvo svetovno vojno in nato o njegovem času kot kralju kraljevini Jugoslaviji. Omeniva atentat v Marseillu in regentstvo kneza Pavleta v času mladoletnosti kralja Petra II.. Temu sledi na kratko tudi pripravljanje k drugi svetovni vojni in pobeg Karadžordževićev iz kraljevine, kar privede do njihovega izgnanstva pod novo državno politiko ob koncu vojne. Sodobnejšo zgodovino predstaviva s pomočjo družinskega drevesa.

Kot drugo poglavje vsebine sva se odločili, da predstaviva spomenike, ki so bili na Slovenskem postavljeni v čast kralju Petru I. in kralju Aleksandru I.. Govoriva o okoliščinah, ki so privedle do postavitve in o njihovem odkrivanju, slavnostnih dnevih, materialih, graditeljih in arhitektih, na koncu pa tudi o okoliščinah uničenja spomenikov.

V nadaljnjem raziskovanju sva brali in spraševali tudi o njihovih poteh po Sloveniji, kje so se zadrževali, katere kraje so obiskali, kje so bili najraje, kaj so imeli v lasti?. Najbolj naju je zanimala njihova povezanost z Rogaško Slatino in pa Kraljeva zbirka v Aninem dvoru. Pri tem delu raziskovanja nama je v pomoč priskočil tudi naš lokalni zgodovinar, ki se predstavlja pod imenom Nani Poljanec. Za končno poglavje sva v raziskovalno nalogo zato priložile celoten intervju, ki vsebuje še dodatne odgovore na vprašanja, ki jih nisva vključili v najini nalogi nikjer drugje.

VSEBINA

I. ZGODOVINA DINASTIJE KARADŽORDŽEVIĆ

Dinastija Karadžordžević je slovensko zgodovino zaznamovala kot združiteljica južnih Slovanov pod eno veliko državno tvorbo. Prišli so od malih knezov do velikih kraljev Jugoslavije in so zaslužni za ogromno stvari na tleh Slovenije, kot tudi na tleh ostalih balkanskih držav. Za Slovence pa najbolj v času, ko so bili naša vladarska rodbina med obdobjem od konca prve svetovne vojne pa do konca druge. Karadžordževići so ena izmed dveh kraljevskih dinastij Srbije, ki je vladala od začetka 19. stoletja do sredine 20. stoletja.

1.1 KARADŽORDŽEVIĆI DO KONCA PRVE SVETOVNE VOJNE

Zgodovina dinastije Karadžordžević se prične z Đorđem Petrovićem nosilcem vzdevka »Črni Jurij«. Iz knjige »Od male Srbije do velike Jugoslavije« sva izvedeli, da naj bi kradel bogatim in, predvidevanje, dajal revnim kot nekakšen Robin Hood, vendar se v knjigi bolj nagibajo k temu, da je bil preprosto tat. ²

Đorđe je bil vodja prvega srbskega upora proti turški nadvladi. Upor so pričeli 14.2.1804 in ga uspešno povedli s pomočjo Ruskega carstva leta 1806. Končni izid upora je zaradi izgube ruskih čet, leta 1814, prinesel ogromne smrtne žrtve na strani Srbov, veliko upornikov je bilo usmrčenih prav tako pa jih je veliko z vodjo upora na čelu pobegnilo v sosednje Avstrijsko cesarstvo. Sledilo je obdobje nemirov, uporniki pa so na skrivaj sestankovali o ponovnem uporu proti Turkom, ki se je začel leta 1815 pod vodstvom Miloša Obrenovića. Srbi so porazili Turke v več bitkah na začetku upora nato pa so boji upadli in začelo se je pogajanje, saj se je sultan ustrašil, da bo Srbiji na pomoč spet prihitelo Rusko carstvo, ki je končalo z vojno proti Napoleonu v Evropi. Dogovorili so se o Kraljevini Srbiji, ki pa bo še vedno pod vplivom Turškega cesarstva in bo letno plačevala davke v državno blagajno, Miloš Obrenović je postal prvi princ Srbije s koncem upora 1817. Istega leta se je Karađorđe vrnil v Srbijo in ker je bil tudi on potencialna izbira za prestol ga je dal Miloš ubiti. Vodil je absolutistično in obogatel, nakar so ga a leta 1838 prisilili v odstop.

Leta 1842 pa je obdobje vladavine Obrenovićeve prekinila zamenjava oblasti. Nadomestila jih je dinastija Karađorđević z Aleksandrom, sinom "Črnega Jurija". V času njegove vladavine je Srbija delala na industrijskem napredku, vendar je bila razpeta med močjo princa in stranke, ki je zagovarjala ustavo. Aleksander se je zavedal težav v Vojvodini, kjer so prav tako živeli Srbi in so se borili za večjo avtonomijo in združitev s Hrvaško in Dalmacijo znotraj Avstrijskega cesarstva. Leta 1848 v času madžarske revolucije jim je poslal pomoč prostovoljcev iz Srbije. V času Krimske vojne 1858, je bila Srbija prvič prisotna pri odločanju glede pogojev za pariški mirovni sporazum. Njegova vlada se je končala s ponovnim prihodom Miloša Obrenovića za obdobje do njegove smrti leta 1860, ko ga je ponovno nasledil sin Mihailo Obrenović.

Dinastija Obrenović je tako na prestolu Srbije do kralja Aleksandra Obrenovića, ki se je pri šestnajstih letih sam oklical za dovolj starega in zavrnil regentstvo. Po vrsti slabih potez v politiki si je v Srbiji nabral kar nekaj sovražnikov. Skupina oficirjev pod vodstvom Dragotina Dimitrijevića

² Sajovic, str. 5

znanega pod vzdevkom »Apis« (kasneje vodja organizacije Črna roka, ki je bila kriva za atentat na prestolonaslednika Franca Ferdinanda) se je zato odločila za atentat in zamenjavo dinastije. V zaroto naj bi bil vpleten tudi ministrski predsednik Nikola Pašić. Kralj Aleksander Obrenović in kraljica Draga Obrenović sta bila, leta 1903, umorjena v spanju in vržena skozi okno v drugem nadstropju kraljeve palače. S tem je bilo konec dinastije Obrenović.³

Zarota proti kralju Aleksandru Obrenoviću se naj bi začela kovati že leta 1901, takrat so Petru I., v izgnanstvu, prvič ponudili prestol. On je prestol prvič zavrnil in naj ne bi imel prstov v zaroti, naj pa bi vedel zanjo. Po atentatu mu je bil prestol uradno ponujen in garantiran preklic izgnanstva. Peter I. je bil tako kronan 21. septembra 1904 in Karađorđevići so postali kraljeva dinastija Srbije. Postal je zelo priljubljen zaradi svoje razgledanosti in odprtosti do parlamentarne monarhije. Ustava je bila ena najbolj liberalnih v Evropi po zgledu Belgijske, prav tako je bil vidno bolj naklonjen Ruskemu carstvu in Franciji kot Avstro-Ogrski, in je bil po Evropi sprejet kot nosilec in heroj balkanske demokracije in nacionalne svobode. Obdobje od 1904-1915 je še danes predstavljeno kot zlato obdobje Srbije, delalo se je na izboljševanju šolskega sistema, cenzure ni bilo.⁴

Leta 1908 se je Avstro-Ogrska odločila, da dokončno priključi Bosno in Hercegovino v svoje cesarstvo. To Srbskemu ljudstvu ni bilo najbolj po godu in mnogi so hoteli, da se Srbija postavi v bran sosednjemu narodu. Prebivalstvo Srbije je bilo prizadeto, da se vlada ni odločila pomagati "sonarodnjakom", vendar sta tako kralj Peter I. kot njegov sin Aleksander I. vedela, da bo Srbija, če stopi v vojno z Avstro-Ogrsko ostala osamljena. Aleksandrov starejši brat Đorđe je v letu 1909 abdiciral v njegovo korist, saj je bil Aleksander bolj primeren in zelo ambiciozen, Đorđe pa je bil paranoik in naj bi trpel za preganjavo.

V letih, ki so sledile, je Italija v vojni z Turčijo, vodilno silo Balkana, dodobra zdelala. V tem je mladi princ Aleksander, ki je od očeta vedno bolj dobival proste roke, saj se je kralj bojeval z boleznijo, videl priložnost za združitev balkanskih sil in dokončno nemoč Turčije na jugovzhodu Evrope. Tako so se začela pogajanja za združitev z Bolgarijo, Črno goro in Grčijo, ki je imela mornarico vredno turške. Podpisali so sporazume in začeli obtoževati Turčijo, da izvaja teror nad prebivalstvom pravoslavne veroizpovedi in zahtevali, da se z nasiljem nemudoma preneha.

Prva Balkanska vojna se je vnela leta 1912 v oktobru, vojaška pripravljenost zaveznic je bila v odličnem stanju Turčija pa si še ni opomogla od hitre vojne z Italijo, v kateri je izgubila Libijo in Dodekaneško otočje. Do mirovnega sporazuma v Londonu je prišlo že maja 1913. Zaveznice so si priborjeno ozemlje razdelile tako, da je Grčija dobila Trakijo in manjši del Makedonije. Prav tako so del Makedonije in Odrin vzeli Bolgari, Albanija pa je postala napol samostojno ozemlje. Srbi so iz vojne dobili del Sandžaka, večji del Makedonije in vso Kosovo.

Mesec dni po sklenitvi miru sta se v vojno podali Bolgarija in Srbija, saj sta obe državi menili, da sta dobili premajhen delež osvojenega ozemlja. Po tridnevnem boju na Bregalnici je bila Bolgarija, ki je prva napadla, poražena v vojno proti njej pa so stopile vse bivše zaveznice in pravkar poražena Turčija.

³ Sajovic, str. 16

⁴ spletna stran

Po posredovanju Rusije je morala Bolgarija Srbiji odstopiti vso Makedonijo in nekaj obmejnega ozemlja. Bolgarija se naj bi počutila izdano iz strani bivših zaveznic in je zato podpisala zavezniško pogodbo z Avstro-Ogrsko. Aleksander I. se je tako iz vojne vrnil kot zmagovalec, saj je skoraj podvojil obseg države in vrnil "sveto zemljo na Kosovem polju".⁵

Že leto kasneje se je vnela prva svetovna vojna, saj se je v glavah pripadnikov organizacije Črna roka, ki jo je vodil "Apis", porodila ideja o atentatu na avstro-ogrškega prestolonaslednika nadvojvodo Franca Ferdinanda. To so izpeljali junija 1914, ko so bili napovedani veliki manevri cesarsko-kraljeve vojske. Nadvojvoda naj bi obiskal tudi Sarajevo. Obisk sovpada s srbskim nacionalnim praznikom, z vidovdanom, 28. junija, kar se je voditeljem organizacije Črna roka zdelo kot najprimernejši trenutek za atentat.

Počilo je torej na vidovdan. Ko je Gavrilo Princip, rekrut organizacije Črna roka, skočil pred avto in ustrelil. Zadel je Franca Ferdinanda in nadvojvodinjo Zofijo, čeprav naj bi bil drugi strel namenjen generalu Oskarju Potioreku, državnemu glavarju Bosne in Hercegovine.⁶

Za dvojni umor je Avstro-Ogrska obsodila Srbijo. Aleksander in Nikola Pašić sta v imenu celotne kraljevine izrazila sožalje in takoj obsodila umor. Avstro-Ogrska je zahtevala, da srbska vlada ustavi vsakršno protiavstrijsko propagando, kaznuje zarotnike in se "slovesno zaveže, da v bodoče ne bo dovoljevala proti avstrijske propagande".⁷ Še dodatna zahteva Avstro-Ogrske pa je bila tudi, da pri preiskavi sodelujejo njihovi uradniki in to neodvisno od srbske oblasti, kar pa regent ni mogel dopustiti.

Tako se je med Avstro-Ogrsko in Srbijo, 28. julija 1914, vnela vojna. Vojne napovedi so "švigale" po celi Evropi in tako se je začela vsesplošna vojna. V prvem letu vojne je bila Srbija v dobrem položaju. Vse se je spremenilo, ko je poleti leta 1915 Avstro-Ogrska sprožila novo ofenzivo, ki so se ji pridružile tudi nemške čete, prav tako pa se je v vojno vključila še Bolgarija. Pritisk iz vseh strani je srbsko vojsko prisilil v umik čez Kosovo in albanske gore kjer pa so jim preglavice, poleg lakote in mraza, povzročali tudi albanski prebivalci, ki so jih med priključitvijo, po balkanskih vojnah, močno zatirali. Pomladi leta 1916 se je vojski uspelo prebiti do albanske obale kjer so jih članice antante prepeljale na otok Krf, da bi se opomogle. Srbska vojska je nato že konec leta vzpostavila solunsko fronto na grškem ozemlju in jo držala na istem mestu skoraj dve leti. Aleksander si je že vnaprej od zaveznikov zagotovil Bosno in Hercegovino, razmišljal pa je tudi o Dalmaciji kjer pa je prišel navzkriž z Italijanskimi interesi. Konec leta 1918 je padla Bolgarija, Aleksander pa se je s svojo vojsko hitro prebijal proti okupirani domovini. Beli dvor v Beogradu je dosegel 2. novembra, ko je dvojna monarhija že razpadla in so se začela dogovarjanja o novem stanju na njenem območju.

⁵ Sajovic, str. 29

⁶ Prav tam, str. 33

⁷ Prav tam, str. 34

1.2 KARADŽORDŽEVIĆI KOT SLOVENSKI KRALJI

Že 1. decembra leta 1918 je med Kraljevino Srbijo in državo Slovencev, Hrvatov in Srbov prišlo do deklaracije o združitvi v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev pod dedno vladavino kraljevske dinastije Karadžordžević. Slovenski predstavniki strank so se po večini vsi strinjali v hitro združitev zaradi grozečih Italijanov, ki so napredovali že do Rijeke in zavzeli slovensko Primorje, prav tako še ni bila jasna meja med Avstrijo in na drugi strani s Madžarsko. Prostovoljci pod vodstvom Rudolfa Maistra so bili uspešni v bojih okoli Maribora in Dravograda, na območju Koroške in v Karavankah pa so bili uspešnejši Avstrijci. Država se je centralizirala, vojska je bila delno razpuščena, vojaški rok pa so po kraljevini služili tako kot kasneje v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji. Podobno se je zgodilo z uradniki njihova mesta so namreč zapolnili uradniki iz Srbije. Začele so se obdavčitve tistih, ki imajo največ. Iz Slovenije je tisti čas v Beograd prihajalo 80 odstotkov vsega premoga, skoraj vso jeklo in železo in pa večina strojev, ki jih je za sabo pustila prejšnja ureditev.

Nova ustava je bila sprejeta 28. junija na vidovdan leta 1921. Določala je tri "plemena"⁸ enotnega jugoslovanskega naroda, kot uradni jezik srbo-hrvaško-slovenski vse veroizpovedi pa za enakopravne. Makedonci in Črnogorci so bili razglašeni za Srbe, ostali narodi monarhije pa za manjšine. Grb je bil sestavljen iz treh polj, ki so predstavljala vsa tri plemena. Zastava pa je bila sestavljena iz modro-belo-rdečih prog, ki so vsaka obsegala tretjino pravokotne zastave. Himna je bila prav tako sestavljena iz Srbske Bože pravde, Hrvaške Lijepa naša domovina in Slovenske Naprej zastave slave, ki je danes himna Slovenske vojske.

Aleksander se je, ko je vsaj začasno uredil najpomembnejše stvari v politiki, odločil poročiti. Za ženo so najprej mislili izbrati eno izmed hčera dvora Romanovih v Rusiji. Ko pa so v času revolucije umorili cel dvor so morali najti zamenjavo in našli so romunsko princeso Marijo okoli leta 1920.⁹ Poroka se je zgodila leta 1922, prvi otrok Peter pa se jima je rodil že naslednje leto. Aleksander je v vmesnem obdobju postal tudi uradno kralj, ko je Peter I. leta 1921 po dolgih letih bolehanja preminil. Aleksandru in Mariji sta se rodila še Tomislav in Andrej, ki je na svet prijoval na Bledu v dvorcu Suvobor.

Kraljevina se je že takoj po ustanovitvi soočala z problemi na večih koncih. Eden večjih problemov, kot so ga videli pripadniki določenih strank je bila centralistična ureditev države, zato so v svojih programih jasno nasprotovale unitarizmu kar pa je šlo Aleksandru v nos, saj je sam videl prihodnost zase v avtokratični ureditvi. V temu u je nasprotoval takrat že precej v letih, politik Pašić. Država pa se je soočala tudi z gospodarskimi problemi, saj živinoreja, glavna predvojna industrijska panoga Srbije, še ni bila obnovljena. Prav tako so se problemi pojavljali v poljedelstvu zaradi primanjkovanja vlečne živine in delo človeških rok.¹⁰ Razlog zato je bila seveda vojna, ko je mnogo mladih moških izgubilo življenje ali pa so se vrnilo poškodovani in nezmožni večjih fizičnih naporov. Bosanski gozdovi so bili prav tako redko izkoriščeni zaradi slabih prometnih povezav.¹¹

⁸ Sajovic, str. 68

⁹ Poljanec, intervju

¹⁰ Sajovic, str. 88

¹¹ Prav tam, str. 89

V zasedanjih parlamenta so se politična mnenja in različna prizadevanja stalno bolj stopnjevala. Prišlo je tako daleč, da se je 20. julija 1928 poslanec radikalne stranke Puniša Račić odločil za fizično rešitev problema. Ko je stopil na govorniški oder je iz žepa potegnil revolver in streljal proti svojim nasprotnikom torej v opozicijo. V sklopu dogodkov, ki so sledila je bil Aleksander primoran za predsednika vlade določiti doktorja Antona Korošca, vodji Slovenske ljudske stranke. Ta odločitev je bila sprejeta zaradi naraščajočega sovraštva med Srbi in Hrvati.¹² Čas po poboju v parlamentu se je zdel kralju ugoden za pripravo državnega udara. Deset let po vojni je bilo gospodarsko stanje državi po večini še vedno isto, ljudje so bili siti konstantnih volitev, stranke pa niso na vodilnih položajih ostajale več kot eno leto. Prav tako je postav v Evropi "trend" prevzemanja oblasti in diktatura, daleč najuspešnejša na tem področju sta bila Adolf Hitler v Nemčiji in pa Stalin v Sovjetski zvezi. Tako je kralj Aleksander 6. januarja 1929 razpustil parlament in s tem vidovdansko ustavo. Razglasil se je za nikomur odgovornega nosilca vse državne oblasti, ki jo bo izvajal čez sebi pokorne ministre. Za predsednika vlade je določil Živkovića in mu dodal še vlogo vojnega in notranjega ministra.¹³ Kralj je prav tako razpustil občinsko in oblastno upravo in jih zamenjal z banovino, prav tako pa je kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev preimenoval v kraljevino Jugoslavijo.

Žal pa diktatura, ki bi naj stanje v državi stabilizirala, ni prinesla veliko dobrega. Narodi so se samo še bolj odtujili zato je Aleksander sprejel oktroirano ustavo, septembra 1931, ki pa je pomenila začasen konec diktature. V razmahu svetovne gospodarske krize je Francija, ki je bila največja zaveznica kraljevine Jugoslavije, Aleksandru predlagala v sklenitev zavezništva z Italijo in Sovjetsko zvezo. Aleksander je predlog zavrnil, saj je bila Italija nasprotnica že od nastanka kraljevine, Sovjetska zveza pa ni bila primerna zaveznica zaradi ekonomsko-ideološkega sistema. Vseeno je sprejel vabilo, francoskega zunanjega ministra Barthouja, na državniški obisk v Francijo.¹⁴

Aleksander je z rušilcem Dubrovnik tako iz Boke Kotorske odplul na obisk v Marseille. Tam ga je pričakal minister Louis Barthou in pa general Joseph Georges. Znano je, da sta za atentat kriva Ante Pavelić in Vančo Mihajlov, streljal pa je Vlado Černozemski, ki naj bi v zrak vrgel šopek rož, zakričal "živel kralj" in začel streljati. Poleg kralja je umrl tudi francoski minister. General si je opomogel vendar je utrpel poškodbe, poškodovanih pa je bilo tudi mnogo civilistov. Kralj Aleksander I. Karadžordžević je bil z rušilcem prepeljan v Split in pokopan 19. oktobra na Oplencu.¹⁵

¹² Sajević, str. 103

¹³ Prav tam, str. 111

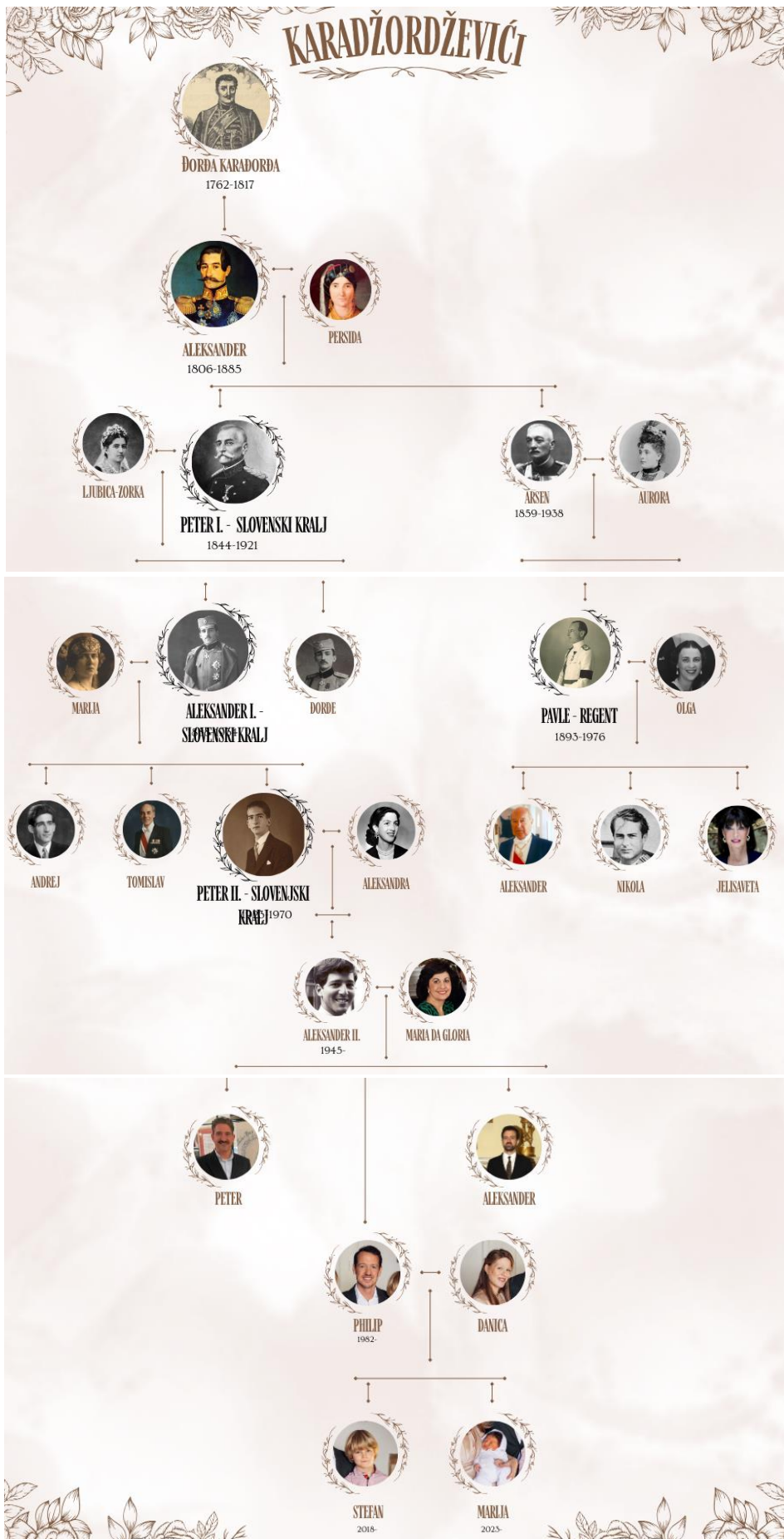
¹⁴ Prav tam, str. 136

¹⁵ spletna stran, zgodovina na dlani

Mladoletni princ Peter II. je tako predčasno postal kralj Jugoslavije pod regentstvom strica Pavleta in dveh so regentov. Za ohranitev Jugoslavije je Pavle sprejel veliko nenavadnih odločitev. Oddaljil se je od Francije in se bolj približali Veliki Britaniji in Nemčiji. Smrt kralja je v državo prinesla še več nacionalnih nasprotij.¹⁶ V začetku druge svetovne vojne je Jugoslavija razglasila nevtralnost, vendar se je vse spremenilo od nemškem napadu, ko je kraljeva vlada pobegnila v tujino z njo pa tudi Karadžordževići. Nova komunistična oblast je dinastiji jeseni leta 1945 vzela državljanstvo, jim zaplenila premoženje in prepovedala vrnitev v domovino. Sin Petra II. se je v domovino vrnil šele pri svojih petdesetih letih kot zasebnik. Edinemu Karadžordževiću, ki je tovariš Tito dovolil ostati v Jugoslaviji je bil Đorđe, brat Aleksandra I., kateremu je kasneje tudi dovolil zapustiti državo.¹⁷

¹⁶ spletna stran, zgodovina na dlani

¹⁷ Poljanec, intervju

Slika 1: Družinsko drevo družine Karadžordžević

II. PO POTEH SPOMENIKOV KARADŽORDŽEVIČEV PRI NAS

Na območju nekdanje domovine Jugoslavije so kralju Petru I. in Aleksandru I. Karadžordževiću postavili več sto spomenikov. Spomenike so postavili z namenom ohranjanja spomina na osebne zasluge povezovanja jugoslovanskih narodov. So simbol zgodovinske in kulturne dediščine v bivših članicah Jugoslavije.

Na slovenskem je bilo odkritih dvanajst spomenikov postavljenih v spomin kralju Aleksandru I. in dva postavljena v spomin kralju Petru I. Med drugo svetovno vojno in takoj po njej, ko je bil čas okupacije so večino teh spomenikov uničili, saj so bili v očeh okupatorjev nezaželen spomin na preteklo oblast.

2.1 SPOMENIK ALEKSANDRU I. OB PETDESETI OBLETNICI DELOVANJA DRUŠTVA SOKOLOV

Ob minevanju 50. obletnice delovanja Sokolov so odkrili zadnji kip kralju Aleksandru na slovenskem. Za proslavitev njihove obletnice so najprej imeli v načrtih, da v dvorano njihovega doma postavijo Aleksandrovo spominsko ploščo a so se zaradi skromnosti plošče na koncu odločili za postavitev kipa pred njihov dom v Zagorju.

Pred njihovim domom so 8. septembra 1940, nekaj mesecev po njihovi obletnici odkrili bronast doprnski kip kralja Aleksandra, oblečenega v uniformo z odlikovanjem. Za odkritje so imeli pripravljen program, ki je vseboval govor, kateremu je sledilo odkritje in nato polaganje vencev ter mimohod.

Med okupacijo je bil kip odstranjen, vendar se je ohranil in je sedaj na razstavi v Kraljevi zbirki Ljudskega muzeja v Aninem dvoru v Rogaški Slatini, katerega ustvarja Nani Poljanec, ki nama je v intervjuju zaupal, da je spomenik ostal ohranjen ker ga je skril takratni sokolski starešina. Zanj je izrekel tudi, da je »najdba desetletja«¹⁸

Slika 2: Doprnski spomenik kralja Aleksandra v kraljevi zbirki

¹⁸ Poljanec, intervju

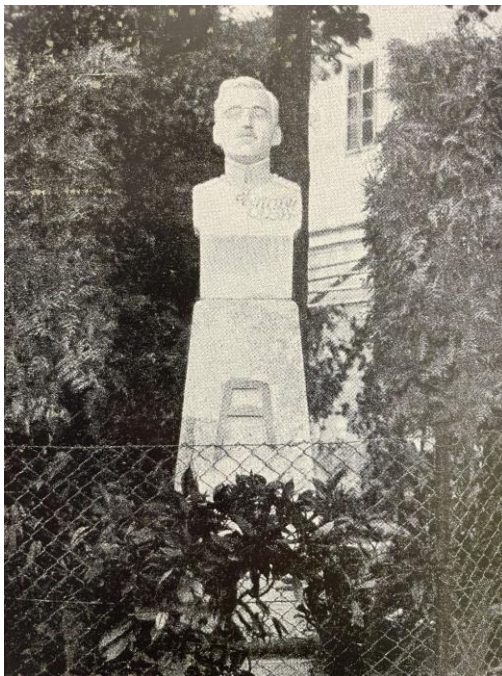
2.2 SPOMENIK ALEKSANDRU I. IZ DOMŽAL

Prvi spomenik kralju Aleksandru I. je bil hkrati tudi prvi spomenik postavljen v čast kateremukoli izmed Karadžordževićev. Bil je kamnit doprni kip kralja Aleksandra, postavljen na 2,5 metra visokem kamnitem podstavku, na katerem je bila izklesana velika črka A. Izklesal ga je Tine Kos.

Pred uradnim odkritjem je spomenik kupil Andrej Slokar ter ga postavil na vrt pri svoji gostilni. Spomenik je bil torej uradno odkrit 8. junija 1924 v Domžalah. Zbrala se je množica ljudi, govor je dal Slokar, ki je kip tudi odkril.

Leto dni po odkritju spomenika si ga je osebno prišel ogledat Aleksander in se ob slovesu priklonil Slokarjevi ženi. Ob Aleksandrovi smrti so ga uporabili za potek žalnih komemoracij.

Ob nemški okupaciji leta 1941 je družina Slokar skrila njegov kip. Skrili so ga v lesen zaboj in zakopali pod kozolcem. Nemci so družino spraševali kje se nahaja spomenik, oni pa so trdili, da ga je nekdo ukradel. Nato pa se je po spletu neprijetnih okoliščin mimo hiše zvrstilo nekaj Nemcev, ki so s konji tovorili pošiljko in ker j pot kopiti donelo so škatlo z kipom odkopali. Izkopani spomenik so nato razstrelili na sredini Domžal.

Slika 3: Spomenik kralja Aleksandra I. v Domžalah

2.3 SPOMENIK ALEKSANDRU I. IZ TOBAČNE TOVARNE

Prvi spomenik postavljen v spomin Aleksandra po njegovi smrti je bil postavljen v Ljubljani. Izklesala ga je dvorna kiparka Ive Despić-Simonović, ki je Aleksandra portretirala v živo leta 1926.

Spomenik je v bistvu bronasto doprsje na kamnitem podstavku. Stal je na dva metra visokem marmornem stebru na katerem je pisalo: “Uradništvo in delavstvo tobačne tovarne v Ljubljani v znak večnega spomina in hvaležnosti blago pokojnemu Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju in v posvetitev njegovega sporočila Čuvajte Jugoslavijo! MCMXXXV”.¹⁹

¹⁹ Poljanec, intervju

Kip so odkrili 16. junija 1935 s cvetjem pokriti zelenici pred glavnim vhodom v Tobačno tovarno ob Tržaški cesti. Na začetku druge svetovne vojne je bil kip domnevno uničen.

Slika 4: Kip kralja Aleksandra I. iz Tobačne tovarne

2.4 KONJENIŠKI SPOMENIK ALEKSANDRU I. V LJUBLJANI

Kmalu po Aleksandrovi smrti je na dan prišla tudi pobuda za največji in najbolj veličasten spomenik kralja Aleksandra. Že 1. decembra istega leta kraljeve smrti, leta 1934, so pozvali ljudstvo k zbiranju denarja za spomenik. Zanj so v treh letih zbrali 1.600.000 dinarjev, katerih večji del so prispevale institucije, občine in uradniki.

Razpisali so natečaj za oblikovanje spomenika in nazaj so dobili 16 osnutkov. V natečaju niso podelili prve nagrade ampak le dve drugi in tretji nagradi, zato so za predlog prosili Jožeta Plečnika, ki je predstavil svojo idejo o propilejah poslikanih z fresko za kipom. Ker se mnogim to ni zdelo v redu zaradi takšnih in drugačnih razlogov so, 25. oktobra 1937, imeli glasovanje na katerem je bilo za propileje devetnajst odbornikov, proti pa sedemnajst. Z novim glasovanjem istega leta pa je bila ideja o propilejah dokončno zavrnjena.

Po umiritvi preprirov so začeli ugotavljati lokacijo za postavitev kipa. Možne lokacije, ki so jih zbrali so bile Kongresni trg, park pred univerzo v Ljubljani, vhod v park Tivoli in trg pred narodnim domom. Oktobra 1938 so natečaj za izdelavo spomenika ponovili in zmagal je Tine Kos z arhitektom Mirom Kosom. Zaradi nestrinjanja z Kosovimi idejami so nalogo ustvaritve kipa predali drugo-uvrščnemu Lojzetu Dolinarju. Štiri mesece pred odkritjem, ko so z Dolinarjevo maketo ugotovili, da bi kip oviral promet pri vhodu v park Tivoli, je padla odločitev, da bo kip postavljen v park Zvezda na Kongresnem trgu.

Dolinar se je za kip zares potrudil, saj je moral med ustvarjanjem plezati po kipu zaradi same velikosti. Ob končani maketi iz gline, so ga v livnici Jermič v beograjskem Voždovcu oblili v bron. Aleksander je sedel na konju, oblečen je imel dolg vojaški plašč v rokah pa je imel žezlo, ki je simboliziralo njegovo oblast. Spomenik je stal na štiri metrskem betonskem podstavku in v višino meril kar 6,8 metra. Na podstavku je bilo vklesano Aleksandrovo ime.

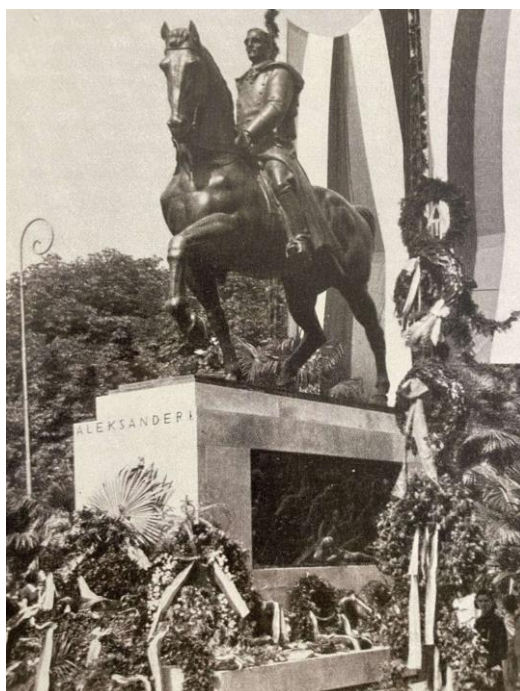
Slavnostno odkritje, ki je potekalo na rojstni dan Petra II., 6. septembra 1940, se je začelo že zgodaj zjutraj z topovskimi izstrelki in budnico. Na slavu je bilo prisotnih več tisoč ljudi, prikazali pa so se tudi knez Pavel z družino in Peter II., ki je slavil svoj sedemnajsti rojstni dan.

Spomenik, pokrit z državno zastavo, je odkril kralj Peter II., takoj po odkritju pa so začeli igrati državno himno.

Pri prihodu italijanske okupacije, približno enajst mesecev po odkritju kipa, so Italijani z varilno napravo prerezali konjeve noge, spomenik privezali z vrvjo ter potegnili. Z drobilcem betona so uničili tudi betonski podstavek in ostanke odpeljali.

Znano je, da sta se ohranila dva bronasta dela kipa. Prvi je v zasebni lasti arhitekta doktorja Janeza P. Groma, del spomenika je sodeč po slikah delček uzde. Drugi del pa je na razstavi v Kraljevi zbirki Ljudskega muzeja Rogaška Slatina v Aninem dvoru.

Nani Poljanec je v intervjuju za ta kip izjavil da je spomenik »največje umetniško delo celotne Kraljevine Jugoslavije«²⁰

Slika 5: Konjeniški spomenik kralja Aleksandra I. v Ljubljani

²⁰ Poljanec, intervju

2.5 SPOMENIK ALEKSANDRU I. V RIBNICI

12. Julija 1936 so pripadniki društva Sokol pred Sokolskim domom v Ribnici odkrili do pasni bronast portret Aleksandra I. Visok je bil en meter na dvometrskem podstavku iz podpeškega kamna z dvema stopnicama. Na podstavku pa je bil vklesan napis "Aleksander I.". Sokoli so s spomenikom želeli obeležiti trideseto obletnico svojega delovanja. Kip je izdelal Franc Repič. Odkritje je bilo svečano, z okrašen Ribnico, pomembnimi gosti kot je zastopnik kralja, trajalo je več dni. Spomenik so na začetku druge svetovne vojne domnevno zrušili Italijani.

Slika 6: Naslovna stran Tedske slike s kipom kralja Aleksandra I. v Ribnici

2.6 SPOMENIK ALEKSANDRU I. V GORNJEM GRADU

Le en teden po odkritju kipa v Ribnici, so 19. julija 1936 odkrili bronasto doprsje kralja Aleksandra I. Doprsje je bilo pritrjeno na marmornat podstavek s stopničastim podnožjem. Na podstavku so bili vklesani geometrični in rastlinski okraski. Skupaj z vsem je bil spomenik visok tri metre.

Po pobudi za gradnjo spomenika so zbrali 10.000 dinarjev in ga naročili pri kiparju Ivanu Sajevicu. Postavili in odkrili so ga v središču Gornjega Grada, pred sedežem občine ob leseni uti, ki še danes stoji za cerkvijo svetega Mohorja in Fortunata.

Odkritje je bilo slavnostno, Gornji Grad je bil okrašen z zastavicami in ob igranju himne je Budimir Martinović, kraljev predstavnik, odkril spomenik množici. Leta 1939 je bila okoli spomenika dodana še betonska ograja.

Tako kot večino drugih spomenikov pa so tudi tega na začetku druge svetovne vojne podrli.

Slika 7: Spomenik kralja Aleksandra I. v Gornjem Gradu

2.7 PRVI SPOMENIK ALEKSANDRU I. V JUGOSLAVIJI

Prvi spomenik v Jugoslaviji, ki so ga postavili s prispevki izseljenih delavcev je bil doprsni kip Aleksandra I. na Krekovem trgu na Jesenicah.

Doprsje je bilo bronasto in postavljeno na pet metrov visok kamnit podstavek, ki je bil zgrajen iz dveh delov. Na sredino obeh delov pa je bil postavljen bronast dvoglavi orel z državnim grbom. To je izklesal kipar Peter Loboda.

Odkrili so ga 11. oktobra 1936 ob drugi obletnici kraljeve smrti. Na odkritju so pred spomenik položili okoli petinpetdeset vencev in veliko cvetic. Na začetku druge svetovne vojne je pa je bil tudi ta uničen.

Slika 8: Kip kralja Aleksandra I. na Jesenicah

2.8 SPOMENIK ALEKSANDRU I. V NOVEM SREDIŠČU NOTRANJSKE

Spomenik postavljen v spomin kralju Aleksandru ob železniški postaji v Rakeku je bil prvi celo postavni spomenik. Z izgubo Postojne je postal novo središče Notranjske.

Pobudo za postavitve kipa in poziv za donacije je dal odbor, ki je bil sestavljen iz osemnajstih liberalnih društev in občine. Izdelal ga je Ivan Sajevec, ki je izdelal že doprsje v Gornjem Gradu.

Kip kralja je bil bronast, oblečen v vojaški plašč, na katerem je bilo odlikovanje. Njegove roke so 'počivale na sablji' in v eni roki je držal pokrivalo. Z nogo se je naslanjal na vzpetino in gledal v daljavo. Stal je na kamnitem podstavku z marmornim kvadrom, na katerem so bile vklesane Aleksandrove zadnje besede in njegovo ime.

Odkrili so ga 17. oktobra 1936, kjer se je zbralo okoli 5000 ljudi. Porušili so ga Italijani leta 1941 med okupacijo. Kamnit podstavek naj bi bil uporabljen za gradbene materiale, spomenik sam pa je končal v neki livnici.

Slika 9: Spomenik kralja Aleksandra I. v Rakeku

2.9 SPOMENIK ALEKSANDRU I. NA TRGU SVETEGA JURIJA OB ŠČAVNICI

Bronast doprnsni kip na podstavku iz pohorskega granita in z napisno ploščo je bil postavljen pred šolsko stavbo na glavnem trgu v Svetem Juriju ob Ščavnici. Na plošči je bilo zapisano: 'Ne pozabimo na zadnje besede Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja »Čuvajte Jugoslavijo«'. Denar so zbirali domačini, izklesal ga je Nikolaj Pirnat.

Na odkritje, ki je potekalo 15. maja 1938 se je prikazalo okoli 8000 ljudi, med katerimi je bilo večina Sokolov, gasilcev in pripadnikov drugih društev. Pred spomenik so polagali vence, Sokoli pa so imeli slavnostni mimohod z različnimi govori.

Med drugo svetovno vojno je spomenik bil odstranjen in domnevno uničen.

Slika 10: Spomenik kralja Aleksandra I. na trgu Svetega Jurija ob Ščavnici

2.10 SPOMENIK ALEKSANDRU I. V SVETI GORICI

Med letoma 1936 in 1941 je potekala tako imenovana Petrova petletka, kjer so opravljali različne projekte kot so izobraževanje kmetov, gradnja javnih stavb in postavljanje spomenikov. Sokoli, ki so organizirali in vodili to akcijo so dali pobudo za postavitve spomenika kralju Aleksandru I.

Tako so 19. junija 1938 v Sveti Gorici v Slovenskih Goricah odkrili bronast doprsni kip kralja, ki je stal na kamnitem podstavku z vklesanim napisom: 'Čuvajte Jugoslavijo'.

Kip, ki ga je izdelal Lojze Dolinar je imel oblečeno vojaško uniformo z odlikovanjem. Za načrte o kipu pa sta poskrbela inženirja Jože Jelenc in Vladimir Šlajmerj.

Odkritje je bilo slavnostno z prisotnostjo velike kmečke množice, Sokolov in kraljevega predstavnika, polkovnika Dragutina Marasa. Spominjali so se marsejskega atentata in ob himni je doktor Bruno Wiexil, pripadnik Sokolov, odkril Aleksandrov kip.

Na začetku druge svetovne vojne je bil kip odstranjen in domnevno uničen.

Slika 11: Spomenik kralja Aleksandra I. v Sveti Gorici v Slovenskih Goricah

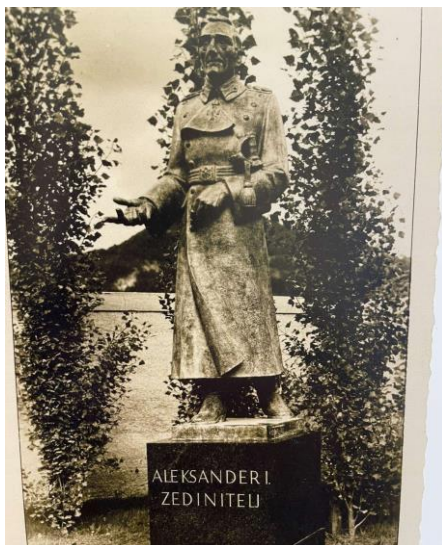
2.11 SPOMENIK ALEKSANDRU I. V SOKOLSKEM DOMU V TRBOVLJAH

Celo-stoječ, realistični, bronast kip Aleksandra I. v pohodnem plašču, s sabljo na svoji levi strani in desno roko iztegnjeno v govorniški govor je izklesal Franc Repič, ki je zaradi svojega dela imel tudi osebni stik z kraljem.

Kip je stal na kvadrastem granitnem podstavku z napisom: 'Aleksander I. Zedinitelj' in skupaj z njim meril približno dva metra in pol. Sokoli in druga društva so najprej dali pobudo, da bi spomenik bil le doprsen a s tem niso bili zadovoljni in kljub zvišanim stroškom odločili postavitev celo-stoječega spomenika.

Ob trideseti obletnici delovanja trboveljskega Sokola, 18. junij 1939, so spomenik odkrili na zelenici severno od Sokolskega doma v Trbovljah. Slavje se je začelo že zvečer, ko so Sokoli obiskali grobove svojih izgubljenih članov in v njihovem domu odprli razstavo o zgodovini društva.

Naslednje jutro je podpolkovnik Stefanović, zastopnik kralja Petra II., odkril spomenik. Manj kot dve leti kasneje, v začetnih dneh nemške okupacije, pa je spomenik porušil nek domačin in od takrat spomenika niso več videli.

Slika 12: Spomenik kralja Aleksandra I. v Trbovljah

2.12 SPOMENIK ALEKSANDRU I. IZ SEVNICE

Kmalu po Aleksandrovi smrti je kipar Nikolaj Pirnat izklesal do-pasni kip pokojnega kralja. Za zbiranje denarja je poskrbela donacija iz krajevnega kemičnega podjetja Jugotanin, ki je donirala kar dve tretjini potrebnega denarja za izdelavo kipa.

Spomenik kralja je bil bronast, oblečen v slavnostno generalsko uniformo, z nežnim nasmehom in sklenjenimi rokami. Skupaj z granitnim kvadrastim podstavkom je kip meril približno tri metre. Slavnostno odkritje je bilo na dan zedinjenja, 1. decembra 1939, v trikotnem parku blizu železniške postaje v Sevnici. V svojem govoru, pred odkritjem, je župan Trupej predstavil Aleksandrovo življenje in se mu zahvalil za njegovo delo. Ko je kraljev zastopnik odkril spomenik so ob njega položili vence in nadaljevali z svečanostmi.

Na začetku druge svetovne vojne so ga Nemci odstranili in na njegov prazen podstavek postavili nemškega orla. Ob koncu vojne pa smo orla zamenjali z peterokrako zvezdo. Bronasti kip pa so najprej shranili v ropotarnico in ga nato prestavili na podstrežje iste stavbe, kjer je ostal veliko let. Čez nekaj časa je prišlo do pomanjkanja plemenitih kovin in so bronast kip pretopili.

Slika 13: Spomenik kralja Aleksandra I. v Sevnici

2.13 SPOMENIK ALEKSANDRU I. V MARIBORU

Po atentatu na kralja Aleksandra I. se je za postavitev spomenika odzval tudi Maribor. Na sestanku odbora, ki ga je vodil mariborski župan doktor Franjo Lipoldo so izglasovali svoje predstavnike.

Mariborski odbor je nekaj časa sodeloval z ljubljanskim a so se pojavljala nesoglasja zato sta se odbora razšla. Ker niso imeli več toliko denarne pomoči je zbiranje denarja potekalo zelo počasi. V natečaju, kjer so dobili 27 osnutkov, so prvo nagrado podelili Borisu Kalinu in arhitektu Jaroslavu Črnigoju. Za lokacijo so izbrali Trg svobode ob mariborskem gradu na sredini mesta.

Kalin si je skupaj s Črnigojem zamislil konjeniško plastiko postavljeno ob grad. Kip iz bronu bi bil postavljen na dva stebra, ki bi jih povezovala klada. Kralj Aleksander pa bi imel oblečen plašč, leva roka bi držala vajeti, desna roka pa bi bila v zamahu. Spomenik bi bil visok 14 metrov, stoječ v višini grajskih arkad. Zaradi izbruha vojne je izdelovanje kipa zaostalo in se začelo šele leta 1940. Kalin je pri izklesavi preučeval gibanje konj in s pomočjo enega pomočnika sta najprej izdelala tretjinski osnutek. Čez približno osem mesecev je bil kip izdelan, a zaradi izbruha ponovne vojne se odkritje, ki bi potekalo na Vidov dan ali Petrov rojstni dan ni moglo zgoditi.

Bronast kip je bil pretopljen in verjetno uporabljen za vojaške namene. Ohranjen je bil Kalinov mavčni osnutek, ki je ostal v lasti njegove družine, ki ga je leta 2009 podarila občini Slovenskih Konjic. Ta ga je leta 2022 dala odliti v bron in ga odkrila ob mestni promenadi.

Slika 14: Ne postavljen konjeniški kip kralja Aleksandra I.

2.14 SPOMENIK KRALJU PETRU I. V KRANJU

Prvi javni spomenik kralja Petra I. na slovenskem je bil postavljen v Kranju v parku Zvezda. Park se je malo pred odkritjem spomenika, 1. avgusta 1926, imenoval Park kraljeviča Petra. Odkrit je bil 6. septembra 1931, na odkritje pa sta, tako kot vsi domoljubi, bila povabljena tudi kralj Aleksander I. in kraljica Marija. Odkritje je bilo slavnostno in svečano. Imeli so govor, ki ga je naredil odbornik občinskega sveta, doktor Beno Sabothy, in celo glasbene točke, ob polnoči pa umeten ogenj.

Kip je zasnoval kipar Tine Kos, zgradilo pa ga je podjetje v lasti Josipa Slavca. Spomenik je bil visok devet metrov izklesan iz železa in betona, z razčlenjenim podstavkom. Na njem je postavljena figura mladeniča, ki kleči na kolenih in ima odprte roke. Kip mladeniča predstavlja svobodo, osvoboditev in hvaležnost. Na vrhu železno-betonskega stebra je marmorni orel, ki je gleda proti primorski, ki je včasih pripadla Kraljevini Italiji.

Leta 1941, med nemško okupacijo, so spomenik podrli tako, da so okoli njega privezali vrv in jo povlekli s kamionom. Ko je steber padel so ga pustili tam ležat še desetletja, dokler ni bil po vojni odstranjen.

Slika 15: Spomenik kralja Petra I. v Kranju

2.15 SPOMENIK KRALJU PETRU I. V LJUBLJANI

6. decembra 1931, šest let po odkritju kranjskega spomenika so v Ljubljani odkrili še konjeniški spomenik kralju Petru I.

Sklep o njegovi izgradnji je sprejelo Združenje rezervnih častnikov. Po svojem prvem sestanku, ki je bil izveden pod vodstvom Ladislava Bevca so v časopisu objavili razglas, v katerem so pozivali vse Slovence, da naj po svojih močeh prispevajo za grajenje tega spomenika. Naredili so tudi natečaj v katerem je sodelovalo nekaj deset kiparjev in arhitektov, ki so naredili osnutke za spomenik.

V natečaju je Lojze Dolinar prispeval kar štiri osnutke, a komisija ni podarila nagrade. Zaradi gospodarske krize in ker je od Petrove vladavine minilo že pol desetletja je rast denarja za spomenik potekala zelo počasi. Pri postavitvi so bili zelo varčni in denar, ki jim je ostal so dali v dobrodelne namene.

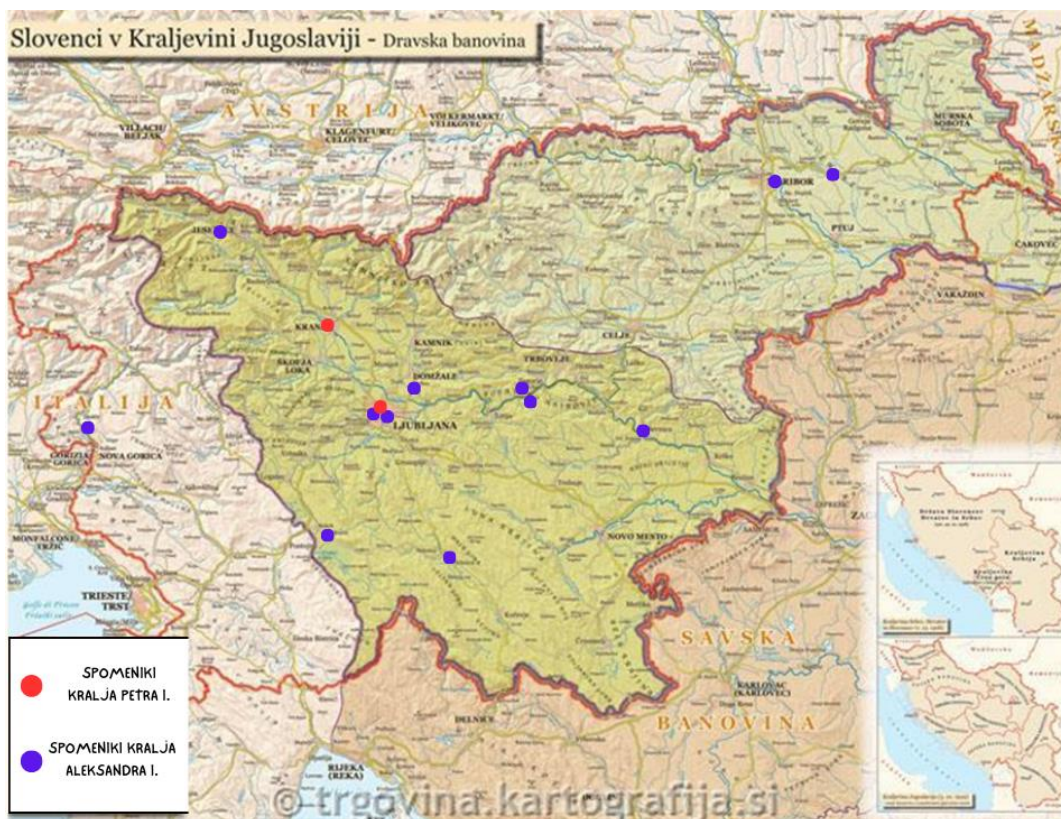
Konjeniški kip je bil izklesan iz temno sivega podpeškega marmorja a ker je marmor preveč lomljiv so ga izklesali v deset kosov, ki so jih na koncu zložili skupaj. Postavili so ga na podstavek in ga

skupaj z podstavkom postavili na stopnišče pred magistratom. Na podstavku spredaj je bilo vklesano 'Naš Osvoboditelj', desno pa kiparjev podpis in datum odkritja. Spomenik je skupaj z podstavkom meril 3,8 metra.

Kip je stal do 25. julija 1941, ko so ga Italijani med italijansko okupacijo razstrelili in iz podstavka izklesali napis. Ladislav Bevc je trdil, da so glavo kralja Petra I. videli v reki Soči. Leta 2016 so v muzeju novejšo in sodobno zgodovino našli škatlo, v kateri je bila poškodovana glava kipa. Danes je ta glava na razstavi muzeja v Cekinovem gradu v Ljubljani.

Slika 16: Konjeniški kip kralja Petra I. v Ljubljani

Slika 17: Zemljevid spomenikov postavljenih v krajih po Sloveniji v čast jugoslovanskima kraljema

III. KARADŽORĐEVIČI V SLOVENIJI

Ko sva se odločili za raziskovanje Karadžordževičev sva takoj vedeli, da morava vključiti čim več podatkov glede njihove povezave s Slovenijo. Zato sva se povezali s Aleksandrom Jurkovičem, ki nama je v intervjuju zaupal bistvene podatke o njihovem obiskovanju naše države. Izvedeli sva, da so obiskali tudi Larisin domači kraj, Rogaško Slatino, kar se nama je zdelo še bolj zanimivo. Vprašanja sva postavljali tudi o drugih krajih po Sloveniji in izvedeli za Vilo Bled, ki leži tik ob Blejskem jezeru in se je v času Aleksandra I. imenovala po bitki v Suvoboru. Prav tako naju je presenetilo dejstvo, da je lovski двореc v Kamniški Bistrici izdelal slavni arhitekt, ki je postavil ene najbolj znanih stavb v Sloveniji, kot na primer Nebotičnik v Ljubljani. Ugotovili sva tudi, da sta tako Aleksander I. kot Peter II. Karadžordževič rada hodila po slovenskih Alpah in da sta oba uspela doseči najvišji vrh Jugoslavije.

3.1 KARADŽORĐEVIČI IN ROGAŠKA SLATINA

Zdravilišče v Rogaški Slatini je bilo v 19. stoletju edino večje v moderno letovišče južno slovanskega sveta. Sezona je takrat trajala od marca do septembra, zdravilišče pa so obiskovali predstavniki mnogih evropskih dinastij in pa družbene elite tistega časa.²¹

Rogaška Slatina je tako majhen kraj, da večina ljudi sploh ne ve da obstaja. To za kraljevo družino Karadžordževič ni veljalo, njihov prvi obisk naj bi bil že v času Đorđe Karadžorđe ali bolje znano "Črna Jurija", ki se sicer ni zadržal, saj je med svojim begom pred turško nadoblastjo po spodletelem uporuh samo 'švignil' mimo, zato o tem žal nimamo zapiskov.²² Zagotovo pa vemo, da sta Rogaško Slatino obiskala Peter I. in njegova mama, kraljica Persida. Obiskala naj bi Zdraviliški dom kjer sedaj stoji Grand hotel Rogaška.

Z gotovostjo vemo, da je Rogaško Slatino obiskal tudi Aleksander I. Karadžordževič, ki naj bi v Rogaško prispel 18. julija 1909 pod imenom grof od Avale. Skupaj z oficirjem Dragoljubom Geremićem sta bivala v hotelu Erzherog Johan, ki se je kasneje preimenoval v Aleksandrov dom prav zaradi tega obiska. Skupaj naj bi se sprehajala po bližnji okolici, prestolonaslednik naj bi predvsem užival v sprehodih do Bellevueja po promenadi in v zdravilišču pa je hodil hitro in se tam ni veliko zadrževal. Leta 1908 so v Rogaški odkrili mineralno vodo Donat in ker je Aleksander bolehal za trebušnimi problemi je po vsej verjetnosti prav zato prišel v Rogaško Slatino.²³ Aleksander naj bi v Rogaški ostal dva do tri tedne in si v tem času tudi izbral zdravnika, doktorja Simoniča. Hotel, v katerem sta prebivala ob obisku, stoji še danes pod imenom Hotel Aleksander za kar ima zasluge tudi lokalni zgodovinar Nani Poljanec.

Prav tako sva izvedeli, da je Rogaško večkrat obiskal tudi brat Aleksandra I., Đorđe Karadžordževič, ki pa je bolehal na psihičnem področju.

Slika 18: Hotel Aleksander v Rogaški Slatini

²¹ Gašparič, str. 8

²² Poljanec, intervju

²³ Prav tam

3.1.1 ANIN DVOR IN OSEBNA ZBIRKA KARADŽORDŽEVIČEV

Ob raziskovanju Karadžordževićev sva si imele parkrat ogledati Kraljevo zbirko v Aninem dvoru v Rogaški Slatini. Ker naju je zbirka zelo navdušila in je ena največjih osebnostnih zbirk na Slovenskem sva se jo odločili bolj podrobno predstaviti in jo vključili v najino raziskovalno delo.

Kot že omenjeno sva si zbirko ogledali večkrat, ker pa je zbirka res ogromna, sva se omejili na nama najbolj “fascinantne” eksponate in pa seveda tiste, ki nama je ob vodenem ogledu še posebej izpostavil ljubiteljski zgodovinar Nani Poljanec.

Slika 19: Leva stena Kraljeve zbirke v Aninem dvoru

Na zgornji sliki je prikazan edini ohranjen spomenik kralja Aleksandra I. v Sloveniji. O tem spomeniku podrobneje piševa v drugem poglavju poimenovanem “Po poteh spomenikov”.

Slika 20: Slika kralja Petra II.

Peter II. je bil zadnji jugoslovanski kralj. Ob polnoletnosti je bil ustoličen v vojni vihri po koncu regenstva strica Pavla. Zaradi ogroženosti se je umaknil v London, nazaj pa mu nova oblast ni dovolila. Sliko, ki jo je slikarka Ivanka Bukovac naslikala s tehniko Mona Lise je zbiratelj Nani Poljanec kupil s pomočjo dvesto petdesetih donatorjev.²⁴

Slika 21: Barvni potisk slike iz Kristalne dvorane

V Kristalni dvorani visi slika, ki ima na sprednji strani upodobljen prihod cesarja Franca Jožefa I., leta 1883, ki jo je naslikal A. Schotter²⁵ Na hrbtni strani te slike je leta 1925 slikar Ivan Vaupotič naslikal obisk kralja Aleksandra I. v Rogaško Slatino. Slika se je ohranila zaradi arhivarja Ivana Goršiča. Na sliki so ob kralju doktor Ivan Tavčar, politiki, zdraviliški zdravnik in gostje. Ob nemški okupaciji so sliko spet obrnili na cesarjevo stran, vendar ne za dolgo, saj je bila po osvoboditvi slika spet odstranjena in je tam ostala vse do osamosvojitve Slovenije leta 1991.²⁶

²⁴ Poljanec, intervju

²⁵ Sovinc, str. 114

²⁶ Poljanec, intervju

Slika 22: Manšetni gumbi

Slika predstavlja manšetne gumbe, ki jih je Nani Poljanec dobil v dar od doktorja Kostića iz Beograda, ko sta se drugič sestala. Gumbi imajo zanj posebno vrednost, saj jih je doktor dobil od kralja zato se nama je zdelo pomembno, da jih na tem mestu posebej izpostavimo.²⁷

Slika 23: Vitrina posvečena atentatu na kralja Aleksandra I.

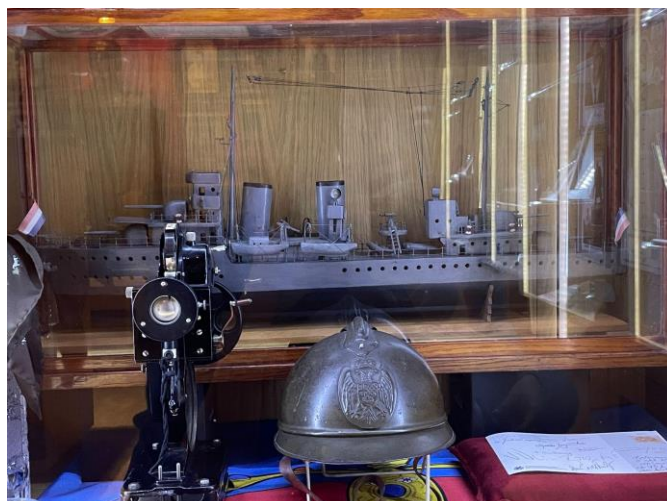
V zbirki v Aninem dvoru je posebna vitrina posvečena atentatu na kralja Aleksandra I. v Marseillu, ki se je zgodil na 9. oktobra leta 1934. Od njega mineva že devetdeseto leto.²⁸

V Marseillu sta ga pričakala francoski minister za zunanje zadeve Louis Barthou in general Joseph Georges, ki sta bila prav tako žrtvi Vlada Černozemskega. Tudi po tem, ko ga je policija že onespobila je nadaljeval s streljanjem in ubil veliko civilistov. Posnetek priložen spodaj je prvi posnetek atentata na kameri in sledeči dogodki, torej pogreb Aleksandra I., 19. oktobra na Oplencu, ki se ga je udeležilo pol milijona ljudi in pa pogreb ministra za zunanje zadeve Louisa Barthou-ja v Parizu.

<https://www.youtube.com/watch?v=TeSaHiHYVZc&t=129s>

²⁷ Poljanec, intervju

²⁸ Prav tam

Slika 24: Maketa rušilca Dubrovnik

Ladja na sliki je maketa rušilca Dubrovnik, s katero je potoval kralj Aleksander I. v Marseille. Sestavili so jo oficirji leta 1935. Aleksander je z njo v Split priplul v krsti.²⁹ Rušilec Dubrovnik s tisoč osemsto-timi tonami je bil najmodernejša ladja mornarice. Stacioniran je bil v glavnem oporišču vojne mornarice, Boki Katorski. Nanj se je vkrcal kralj Aleksander na svoji zadnji poti v Marseille rekoč bratrancu Pavletu in ostalim naj mu čuvajo Jugoslavijo.³⁰

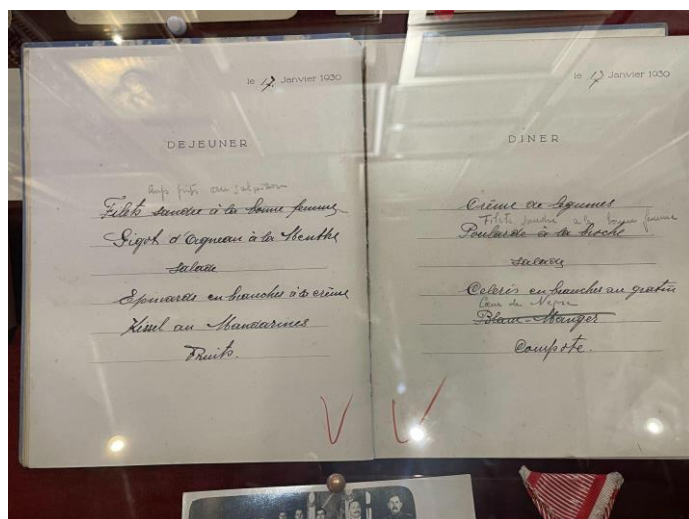
Slika 25: Fotografija kraljice Marije Karadžordžević v časopisu Slovenec

Fotografija, prikazana zgoraj, je slika kraljice Marije Karadžordžević v časopisu Slovenec. Fotografirala jo je Foto Tonka, znan umetniški zavod, ki je bila tudi ena od štirih ali petih uradnih fotografov Karadžordževićev. Kraljico Marijo je Antonija Prut fotografirala v modernem slogu in na nekaterih zgleda kot model.³¹

²⁹ Poljanec, intervju

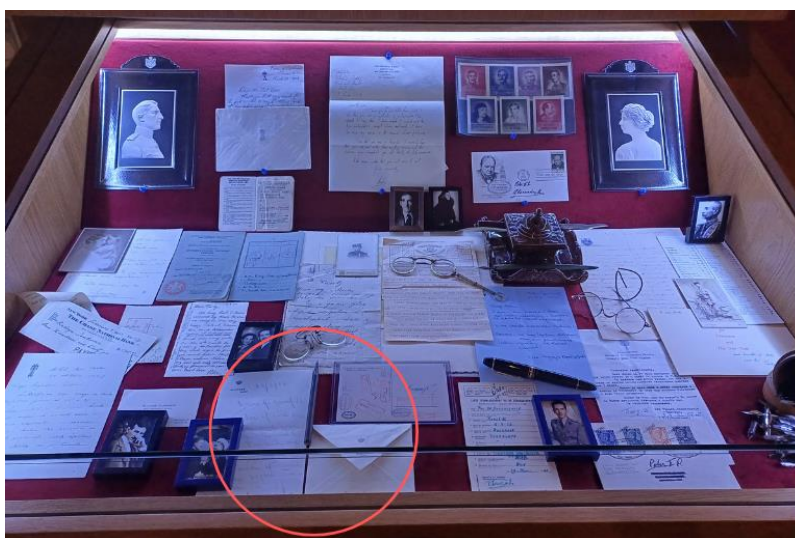
³⁰ Sajovic, str. 137

³¹ Poljanec, intervju

Slika 26: Jedilnik kraljeve kuhinje v Beogradu

Fotografija prikazuje stan jedilnika iz kraljevega dvora v Beogradu, ki ga je dobila v vpogled kraljica Marija od grajskega kuharja Sergeja Ermolova, ki je po koncu službovanja kralju ostal tako blizu, da mu je ta kupil hišo v Rogaški Slatini. Tudi sam pa je po letih v službi dvora obogatel in si je v Rogaški še dokupil ozemlje. Njegova hiša in zapuščen penzion Ermolov, v katerem se je reklamiral za beograjskega dvornega kuharja in oddajal sobe gostom, stoji za vilo Sertenović. Kraljica Marija je jedilnike večkrat spreminjala jim kaj dodajala in jih odobrila kar je vidno na fotografiji.³²

Slika 27: Pisma družine Karadžordžević

Zgornja fotografija predstavlja vitrino pisem družine Karadžordžević iz Aninega dvora. Kraljica Marija se naj bi, po besedah Aleksandra Jurkoviča, sinovom, najboljši prijateljici in mami podpisovala z vzdevkom MInjon. Ime prihaja iz opere, ki jo je njena mama, romunska kraljica, gledala v visoki nosečnosti. Vzdevek naj bi pomenil "bonbonček". Sinovi so jo klicali pod vzdevkom Pajki, sama pa je za princa Andreja imela vzdevek Andj.³³

³² Poljanec, intervju

³³ Prav tam

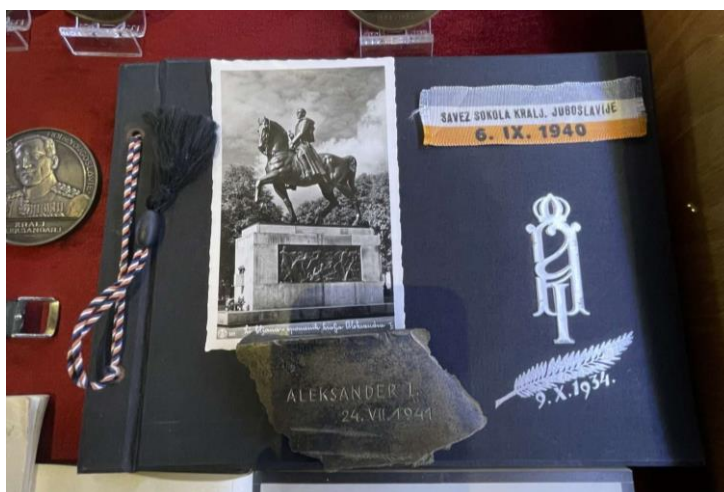
Slika 28: Ovojnica in pismo iz dvorca Suvobor na Bledu

Slika 29: Kovanec za petindvajset para

Kovanec za petindvajset para smo po celotni kraljevini Jugoslaviji dobili leta 1938. Od ostalih se loči po tem, da ima na sredini luknjo. Prav zaradi te posebnosti se je pri nas izoblikoval izraz “da si tako reven, da nimaš niti prebite pare”.³⁴

³⁴ Poljanec, intervju

Slika 30: Delček konjeniškega spomenika kralja Aleksandra I. iz Ljubljane

V eni od vitrin je na ogled tudi delček konjeniškega spomenika kralja Aleksandra I., ki je bil postavljen v Ljubljani. Košček, ki je še ostal ohranjen po uničenju, pa se nahaja v zasebni lasti arhitekta doktorja Janeza P. Groma, del spomenika je sodeč po slikah delček konjske uzde. Več o tem spomeniku je napisano v drugem poglavju vsebine “po poteh spomenikov”.

Slika 31: Zemljevid lovišča iz Kamniške Bistrice

Prikazan je zemljevid lovišča iz Kamniške Bistrice, kjer je dal kralj Aleksander I. leta 1932 zgraditi arhitektu Jožetu Plečniku. Zemljevid prikazuje območje lovišča Bistriških gozdov, ki si jih je kraljevi dvor zakupil v letu 1929, saj je kralj Aleksander užival v lovu. Sam veliko časa ni preživel v novem dvorcu, saj je bilo konec gradnje leta 1934 tudi leto, ko se je zgodil atentat v Marseillu.

3.2 KARADŽORDŽEVIĆI NA BLEDU

V Sloveniji so Aleksander I., njegova žena Marija in njuni otroci najraje obiskovali Bled. Tam so namreč imeli dvorec, ki ga je kralj Aleksander, leta 1922, kupil od Windischgrätz-ev in ga nato podaril kraljici Mariji v zahvalo za rojstvo prestolonaslednika. Dvor so poimenovali po bitki Suvobor. To je bila njihova poletna rezidenca, kjer se bi naj zadrževali kar po več mesecev skupaj. Na Bledu se je, leta 1929, rodil Aleksandrov in Marijin tretji sin Andrej, ki sta ga poimenovala s slovenskim imenom. Marija je na Mežakli kupila zemljo, ki jo je poimenovala Andrejeva vas-po njenem najmlajšem sinu, ki se jima je rodil prav v Sloveniji. V Andrejevi vasi je stalo približno 14 skromnih hiš, ki so bile delno zidane in delno iz lesa.³⁵

Slika 32: Dvorec Suvobor na Bledu

Slika 33: Hiša iz Andrejeve vasi

³⁵ Poljanec, intervju

3.3 KAMNIŠKA BISTRICA

V zimskih mesecih, leta 1921, je slovensko lovsko društvo povabilo kralja Aleksandra I. v lov na gamse v Kamniški Bistrici. Kralj je zelo užival v lovu, zato se je pogosto vračal v Kamnik in se tam zadržal po več dni, prav s tem namenom. V Kamniško Bistrico pa ni rad prihajal samo Aleksander, ampak tudi kraljica Marija in njuni trije sinovi, najstarejši Peter, dedič prestola, Tomislav in pa najmlajši Andrej.

Kraljevi dvor je leta 1929 v zakup vzel lovišče Bistriških gozdov. Aleksander se je namreč odločil, da bo v Kamniški Bistrici dal zgraditi lovski dvorec, kjer bodo on in njegova družina lahko preživeli več časa v naravi, ob lovu in igri na prostem.

Gradnjo dvorca so leta 1932 naročili pri takrat najboljšem Jugoslovanskem arhitektu, Jožetu Plečniku. Dela gradnje so se končala dokaj hitro, že med poletjem leta 1934. Plečnik je stavbo zasnoval dokaj skromno z dvema nadstropjema. Hiša je oblikovana kot lesen paviljon postavljen in postavljena na kamnito osnovo. V prvem nadstropju so bili bivalni prostori za kraljevo družino z ločenimi sobami za kralja in kraljico, otroke in za sobarice. Pritličje je vsebovalo kuhinjo, sobe za goste in pa servisne prostore. Žal zaradi atentata, 6. oktobra 1934, kralj ni preživel veliko časa v novem lovskem dvorcu v Kamniški Bistrici, njegov zadnji obisk tukaj je bil med poletjem leta 1934, ko je z družino tukaj preživel štiri dni.

Lovišče pod Reznikom pa je zadnjič obiskal v družbi visokih gostov 31. avgusta 1934. Med temi dnevi lova kralj ni ulovil nobenega gamsa in zato obljubil, da bo po konferenci v Franciji to spremeni, kar pa se zaradi dogodkov v Marseillu ni nikoli zgodilo.

Slika 34: Lovski dvorec v Kamniški Bistrici

3.4 KARADŽORDŽEVIČI V SLOVENSKIH ALPAH

Kmalu po ustanovitvi kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovincem so se nad planinarstvom navdušili tudi Karadžordževići. Skoz njihovo vladanje so kar nekajkrat obiskali slovenske Alpe.

3.4.1 KRALJ ALEKSANDER I. V SLOVENSKIH ALPAH

V kraljevini Jugoslaviji je bil Triglav najvišji vrh, katerega je 8. maja 1922 obiskal kralj Aleksander I. Karadžordžević. Na pot do vrha Pokljuke se odpravil v spremstvu pokrajnega namestnika Ivana Hribarja, podpolk. kr. adj. Dimitrijeviča in generala Dokiča je prispel do Mrzlega Studenca, kjer so ga že čakali dvorni svetnik Rustija, nad oskrbnik Ziernfeld in tržni nadzornik Plamelj.³⁶

Aleksander je skozi vzpon občudoval naravo ob sončnem zahodu, prenočil pa je v lovski vili, ki je stala nad studencem. Okoli enih zjutraj se je s kraljem odpravila skupina, nekaj jih je hodilo peš nekaj pa jih je jahalo na konjih. Eden od jahačev je bil tudi kralj Aleksander. Ko so prišli do Mostiča je Aleksander konja razjahal in zaradi prevelike količine snega pot nadaljeval peš do Rudne doline. Tam je okoli treh zjutraj zapel petelin, kateremu se je Aleksander čudil. Želel si je ostati še eno noč a se je ozrl proti Triglavu in vzkliknil: 'Na svidenje'.³⁷

Isti dan njegove smrti, 9. oktobra 1934, so se na Triglav odpravili slovenski planinci in na vrhu izobesili žalno črno zastavo. Žalne zastave so obesili tudi na vrh Brane, na Slivnici nad Cerkniškim jezerom in na Donački gori. Po koncu prve svetovne vojne pa so dom Marije Terezije, ki je bila ena najpomembnejših planinskih postojank v Triglavskem pogorju, preimenovali v Aleksandrov dom v čast padlemu Jugoslovanskemu kralju.

3.4.2 KRALJ PETER II. V SLOVENSKIH ALPAH

Kralj Peter II. Karadžordžević se je izkazal za velikega ljubitelja planin, saj se je eno leto po očetovi smrti, 12. in 13. julija 1935, v svojem 12. letu starosti odpravil v Triglavsko pogorje in se povzpел tik pod vrh Triglava. Vzpon na vrh Triglava mu je preprečilo slabo vreme.

Njegova pot se je začela pri Mojstrani od koder se je odpravil v Krmo in nadaljeval vzpon do Staničeve koč. V Staničevi koči je prespal in se zjutraj zaradi slabega vremena odpravil do Aljaževega doma in mimo Peričnika nazaj do Mojstrane.

Med poletjem leta 1939 je kralj Peter II. obiskal Karavanke, Kamniško-Savinjske in Julijske Alpe. To je veljalo za njegov najdaljši obisk v slovenskih Alpah. Pravili so mu, da je zelo dober plavalec, jadralec, veslač, avtomobilist in odličen smučar.

Proti koncu meseca julija se je odpravil na zahodni vrh Karavank, na vrh Peči. Peč je tako kot je danes tromeja z Slovenijo, Italijo in Avstrijo bila tromeja z Jugoslavijo, Italijo in Tretjim Rajhom. V teh dneh je obiskal tudi Planico. Na vrh Peč se je odpravil v okviru obiska "sončnih planin in snežnih gorskih velikanov"³⁸

Pot ga je ponesla iz Gorenjske v Ljubljano in nato v Kamniško Bistrico. Iz Kamniške Bistrice pa se je podal na Grintovec, najvišji vrh Kamniško-Savinjskih Alp. V ponedeljek, 31. julija 1939, sta predsednik Slovenskega planinskega društva Josip Pretnarj in Predsednik Kamniške podružnice SPD, na Kokrskem sedlu čakala kralja Petra II. z njegovim spremstvom. Ob večernih urah so prispeli kralj Peter, kraljevi adjutant general Dekaneve, telesni vzgojitelj Ivan Kovač ter nekaj kraljevih prijateljev. Zjutraj jih je pozdravila težka, gosta megla, dež in močan veter. Kljub slabim vremenskim razmeram je kraljeva železna volja prevladala, zato so se temu navkljub odpravili na

³⁶ Smiljanić, Mikša, Poljanec, str. 13

³⁷ Prav tam, str. 14

³⁸ Prav tam, str. 17

pot proti vrhu Grintovca. Vrh so dosegli v dveh urah, kjer se jim je razprostiral čudovit pogled v daljave.

Po vrnitvi v nižine je kralj raziskal glavno mesto Slovenije, Ljubljano, in se nato vrnil v svoj lovski двореc v Kamniški Bistrici. Po dnevni počitki so se kralj in njegovo spremstvo odpravili na pohod na Jermanova Vrata, na vrhu prenočili v koči in se naslednji dan odpravili nazaj v Kamniško Bistrico.

Kljub slabemu vremenu, ki mu je prvič preprečilo vzpon na Triglav, se je kralj Peter I. Karadžordžević, 8. avgusta 1939, s svojimi tovariši ponovno odpravil na pot, da osvoji vrh Triglava. Za vzpon si je izbral eno izmed težjih poti, Tominškovo pot, ki jih je peljala do Staničeve koče, v kateri so preživeli noč. Že v zgodnjih urah so se odpravili do Triglavskega doma na Kredarici, kjer jih je ponovno pričakal Josip Pretnar, predsednik slovenskega planinskega društva. Po kratkem premoru so se pa povzpeli še zadnjih par metrov do vrha, kjer pa so jih pričakali prekrasni razgledi in lepo, sončno vreme. Kralj je bil nad lepoto narave očaran. Tu pa se njegovo potovanje še ni končalo, saj so se po kratkem odmoru na vrhu odpravili do sedmih Triglavskih jezer in tam v koči še zadnjič prenočili. Naslednji dan so se spustili do slapa Savice, od tam pa se je kralj vrnil nazaj na Bled v двореc Suvobor.

Slika 35: Kralj Peter II. na vrhu Triglava

IV. POGOVOR Z NANIJEM POLJANCEM

V najinem raziskovanju sva, kot že rečeno v uvodu, obiskali tudi Anin dvor v Rogaški Slatini. Tam sva si imeli priložnost ogledati Kraljevo zbirko vladarske družine Karadžordžević. Gradivo je zbral in uredil in še vedno dopolnjuje lokalni zgodovinar Aleksander Jurkovič- Nani Poljanec, ki nama je bil pripravljen odgovoriti na par vprašanj in nama osebno razkazal njegovo življenjsko delo.

4.1 INTERVJU

1. Zanima naju kaj vse vemo o Karadžordževićih v povezavi z Rogaško Slatino. Katere hotele so obiskovali, če so jih, kaj so počeli v Rogaški in podobno.

» Obstajajo možnosti, da bi Rogaško obiskal oziroma jo videl na poti že Karađorđa, vendar o temu ni nobenih pisnih zabeležkov.

» Eden zanimiv podatek je tudi, da je v bistvu Rogaško obiskal tudi Mihailo Obrenović, član druge srbske dinastije in da je tukaj okoli leta 1848 »naredil« nezakonskega sina, ki ga je pri njegovih osmih letih tudi priznal. Vili Berghaus je kasneje postal eden najpomembnejših mecenov. Obrenović ga je tudi podpiral in je denarno pomagal knjižnicam in podobno. Tudi po njegovi smrti je ta fundacija delovala naprej.«

»Kar pa je zabeleženo pa je, da je v Rogaško prišel kralj Peter 1. Karadžordžević leta 1865. Obiskal naj bi Zdraviliški dom v Rogaški s svojo mamo Persido.«

»Drugi zabeležek je, da je Rogaško obiskal takrat »novopečeni« prestolonaslednik Aleksander 1. Karadžordžević, to je bilo po abdikaciji njegovega starejšega brata Dorđe v začetku leta 1909. V Rogaško je prispel 18. julija 1909 pod imenom grof od Avale, seboj je imel še dva druga potna lista. Razlog za to je bil, da se ne bi razvedelo kdo prihaja v Rogaško, vendar dejstvo, da je na obisku srbski prestolonaslednik ni dolgo ostalo skrito. Smer prihoda je bila Krapina z nekim preprostim avtomobilom. Poleg njega je bil oficir pribočnik, neke vrste tajnik, Jeremić, s katerim sta skupaj bivala v današnjem hotelu Aleksander, ki se je takrat imenoval Erzherog Johan, odprt leta 1906. Aleksander naj bi več let bolehal za želodčnimi problemi, zato se je verjetno, ko so leta 1908 odkrili vodo Donat, odločil prav za Rogaško, to je moj osebni zaključek oziroma sklep ni potrjen v nobenih pisnih virih. Ko se je leta 1918 ustanovila Kraljevina SHS se je Hotel Aleksander preimenoval v Aleksandrov Dom, v čast tega obiska, ki naj bi trajal od nekje dveh do treh tednov. Med obiskom v Rogaški naj bi si tudi izbral zdravnika, doktorja Simoniča. Doktorja je tudi odlikoval z odlikovanjem svetega Save petega reda.«

»Dolga leta so ljudje govorili, da je bil Aleksandrov Dom rezidenca Karadžordževićev, vendar to ne drži, saj razen govoric drugih obiskov Aleksandra v Rogaški ni zabeleženih. V eni knjigi vem, da piše, da se je kralj Aleksander rad sprehajal po poti mimo Bellevue-ja.«

»Še ena zanimivost pa je, da je imel današnji Hotel Sava, ki se trenutno obnavlja, ime Hotel Jugoslovanski Kralj. To ime je nosil do prihoda nacistov v Rogaško, ki so ta imena spremenili. Leta 1947 so bili Karadžordževići izgnani, izgubili so vse pravice, imovino, nepremičnine, državljanstvo, proglašeni so bili za razredne sovražnike. Tito je v Jugoslaviji dovolil ostati samo princu Đorđu, ki ga je dal Aleksander zapret po Petrovi smrti v lovski dvorec Belje na Hrvaškem, kjer je bil zaprt eno leto nato pa so ga za dvornim vagonom pripeljali v Toponice v mentalno ustanovo, kjer je bil zaprt vse do prihoda Nemcev. On je večkrat po osvoboditvi prišel v Rogaško.«

»Dobrih deset let nazaj me je naslednja zgodba dodobra šokirala. Šef dvorne kuhinje v Beogradu, Sergej Ermolov, je po koncu službovanja ostal zelo blizu kralju Aleksandru, ki mu je kupil hišo prav tukaj v Rogaški. Ker je bil kuhar zelo premožen je sam še dokupil ozemlje. Ta hiša stoji za vilo Sertenović za hišo pa stoji zapuščen penzion Ermolov, v katerem se je reklamiral za bivšega kuharja beograjskega dvora in oddajal sobe za goste.«

2. Ali obstajajo kakšne znane hotelske sobe, v katerih so stanovali Karadžordževići, ko so obiskali Rogaško Slatino?

»To je težko reči, ker so hotele že večkrat prenavljali, zagotovo pa je bil kralj Aleksander I. v sobi, ki gleda na park, iz sedanjega hotela Aleksander. Za Petra I. pa bi bilo še težje določiti kje bi naj stanoval v današnjem Grand Hotelu Rogaška.«

3. So imeli Karadžordževići kakšno posestvo ali zemljišče drugod po Sloveniji?

»Karadžordževići so večje vezi imeli z Bledom, kjer je Aleksander po vojni od Windischgrätz-ev kupili dvorec, današnjo vilo Bled. Poimenoval ga je po bitki Suvobor. Dvorec so imeli v lasti od začetka 20. let 19. stoletja. Eden od razlogov za nakup dvorca, naj bi bil dejansko hvaležnost kraljici Mariji za rojstvo prestolonaslednika. Karadžordževići naj bi zelo radi zahajali na Bled in tam preživeli do dva meseca v kosu.«

»Aleksander je imel v lasti še en lovski dvorec, ki se nahaja v Kamniški Bistrici. Zgradil ga je Jože Plečnik. »

»V drugi polovici 30. let prejšnjega stoletja je kraljica Marija na Mežakli v bližini Bleda kupila zemljišče na katerem so postavili Andrejevo vas, poimenovana po njenem najmlajšem sinu. Tam so postavili 14 hiš, ki so bile delno zidane in naprej lesene. Požgali so jo Partizani, saj so Nemci tam želeli imeti oporišče oziroma obveščevalno bazo okrog leta 1943.«

4. Na začetku sva vas vprašali o njihovi povezavi z Rogaško, sedaj pa naju zanima ali so kdaj obiskali Rogaško v bolj »moderni zgodovini«?

»Leta 1914 je bil v Rogaški princ Vladimir Karadžordžević, sin princa Andreja iz drugega zakona. Aprila 2023 pa sta Rogaško obiskala prestolonaslednik Filip Karadžordžević, žena Danica in njun sin Stefan. Ob njihovem obisku so bili zelo navdušeni nad Rogaško in zbirko v Aninem dvoru.«

5. Že več let urejate zbirko tukaj v Aninem dvoru, na temo Karadžordževićev in njihovo osebno zgodbo. Kaj vas je pravzaprav pripeljalo do zanimanja in želje po raziskovanju njihove preteklosti?

»Zgodovina Karadžordževićev me je pritegnila zaradi pomanjkanja eksponatov iz tega obdobja, da to še ni bilo zelo dobro raziskano. Za zbirko in nadaljnjo raziskovanje pa me je navdušil predvsem obisk Aleksandra v Rogaški, prav tako očeta, Petra I. Malo pa tudi zaradi osebne družinske preteklosti in pa pritegnila me je nesrečna zgodba kralja Petra II., ki mu je zelo zgodaj umrl oče in celotna zgodba do smrti se mi je zdela zelo »nesrečna«, če se lahko tako izrazim.«

6. Kaj bi najbolj izpostavili v zbirki?

»To vprašanje dobim velikokrat, to je podobno vprašanju katerega otroka ima mati najraje in odgovor nanj je, da mi vsak eksponat, ni važna velikost, veliko pomeni, saj sem v zbirko vložil že nekje 17 do 18 let dnevnega preučevanja. Lahko vama povem zgodbo, ki se nanaša na manšetne gumbe, katere

mi je podaril doktor Kostić iz Beograda. Gumbi so srebrni in imajo zame neprecenljivo vrednost, saj jih je doktor dobil v dar od kralja. Ta gospod mi jih je pa potem po drugem srečanju izročil v dar, rekoč, da jih je bolje dati v zbirko, da se jih pokaže svetu in da se ne bi izgubili oziroma, da bi se zanje primerno skrbelo. To mi je ogromno pomenilo in zato jih morem na tem mestu izpostaviti.«

7. Zanima naju kaj je ta ladja v vitrini na zidu zbirke?

»Ta ladja, v vitrini, je maketa rušilca Dubrovnik s katero je potoval kralj Aleksander na svoji zadnji poti v Marseill. Ustvarili so jo oficirji leta 1935. Z rušilcem se je nazaj pravzaprav vrnil v krsti. V zbirki imam tudi posebno vitrino posvečeno temu atentatu, ki se je zgodil 9. oktobra 1934, miniva tudi devetdeseto leto od njega, izpostavljam kot zanimivost».

8. Po stenah je veliko slik. Bi katere posebej izpostavili?

» Obstaja slika, ki je izobešena v Kristalni dvorani v Grand Hotelu Rogaška Slatina, na kateri je na sprednji strani uprizorjen obisk Franca Jožefa Habsburškega v Rogaški Slatini. Na drugi strani slike, ki je torej poslikana iz obeh strani platna, pa je uprizorjen obisk Aleksandra v Rogaški Slatini. Slika se danes žal ne vidi, saj je obrnjena proti steni imam pa v zbirki barvni pozitiv iz te slike. Ohranila se je zaradi arhivarja Ivana Goršiča, ki je sliko skrnil nekam na podstrešje in jo potem verjetno shranil še na kakšne druge lokacije.«

»V zbirki imam še sliko kralja Petra II., ki ga je slikarka Ivanka Bukovac naslikala s tehniko Mona Lise, da te spremlja s pogledom. O cenah ne rad govorim povem pa lahko, da sem zanjo izvedel akcijo, ki je trajala dobra dva meseca in jo na koncu kupil s pomočjo dvesto petdesetih donatorjev, za kar sem seveda zelo hvaležen.«

»V zbirki lahko vidita tudi jedilnik, katerega je ustvarjal grajski kuhar Sergej Ermolov, ki sem ga prej že omenjal. Pošiljal jih je kraljici Mariji, ki je potem odobrila jedilnik ali pa kaj tudi spremenila.«

9. Nama lahko poveste kaj o pomembnih ženskah v dinastiji in o njihovi vlogi?

»Izpostavil bi kraljico Marijo, ženo kralja Aleksandra, ki pravzaprav ni bila prva izbira za kraljico. To je bila ena izmed hčera iz dvora Romanovih v Rusiji. Ko pa so v času revolucije umorili cel dvor so morali najti zamenjavo in našli so romunsko princeso Marijo okoli leta 1920. Za mnenje so vprašali romunskega veleposlanika, ali se mu zdi Marija primerna za kraljico. Imel je hčer Belo Pavlović, ki je bila njena sošolka in je takrat o Mariji povedala vse najlepše in najboljše. Bela Pavlović je bila umetnica, zelo znana slikarka in ustanoviteljica likovnega gibanja Lada.«

»Aleksander se je z Marijo poročil januarja leta 1922. Bila je ena izmed največjih porok, ki jo je tudi plačala vlada to je takrat »zmanipuliral« Nikola Pašić. Poroko so obiskali vsi pomembni evropski dvori.«

»Skupaj sta imela 3 sinove, ki sta jih poimenovala Peter, Tomislav in Andrej. Bila je ena izmed najbolj pozitivnih osebnosti dinastije, zelo skrbna mati in zelo lepa ženska. Po smrti soproga se je dolga leta oblačila v črno in se zredila, saj jo je to vidno zelo prizadelo. Bila je tudi ena največjih humanistk takratnega časa. Zgradila je veliko bolnic, pomagala humanitarnim ustanovam za slepe, sirote in uboge. Tudi v emigraciji v Angliji je pošiljala pakete z hrano in oblačili. Na področju politike pa ni bila veliko prisotna in je to popolnoma prepustila soprogu.«

»Kraljica Marija se je sinovom, najbližji prijateljici in mami podpisovala z vzdevkom Minjon, to naj bi bila nekakšna opera, ki jo je gledala njena mama Romunska kraljica, ko je bila z njo v visoki

nosečnosti. To naj bi pomenilo kot vzdevek »bonbonček«. Sinovi so jo klicali Pajki, za princa Andreja pa je imela vzdevek Andj.«

10. Na fotografijah v zbirki sva naleteli na podpis »Foto Tonka«. Kdo pravzaprav je to?

»Foto Tonka je bila ena izmed štirih ali petih uradnih fotografov Karadžordževićev. Ona je bila ena najboljših fotografov dinastije. To je bila ogromna hvala za takratne fotografe, saj kraljeve družine ni moral fotografirati kar vsak. Kraljico Marijo je fotografirala v modernem slogu, na nekaterih zgleda, oblečena v krzno, kot model iz kakšne modne revije ali česa podobnega. Fotografinja je bilo ime Antonija Kolčer nato Antonija Prut po drugem možu.«

11. V najinem pregledovanju gradiva sva našli knjigo o spomenikih, ki ste jo pomagali napisati. Kaj nama lahko poveste o njih?

»Med obema vojnama je bilo v Sloveniji postavljenih štirinajst spomenikov, nekako v čast Karadorđevićem. O teh spomenikih se je dolga leta smatralo, da so bili uničeni, dokler se ni leta 2021 zgodil »čudež« in mi je bil ponujen doprni kip Aleksandra I.. To je bil čas »korone« in sem imel zato dovolj časa za raziskovanje. Prišel sem do zaključka, da je bil to zadnji postavljen spomenik v čast Karadžordževićem v Sloveniji. Prav o teh spomenikih smo potem pisali knjigo z doktorjem Petrom Mikšo, ekspertom za zgodovino Triglava, in z gospodom magistrom Iljanom Smiljevičem.«

12. Kaj se je pravzaprav zgodilo z spomeniki? Kje so shranjeni, ali sploh še obstajajo?

»Vsi spomeniki so bili uničeni ali iz strani Italijanov ali Nemcev. Recimo v Ljubljani je stal eden prečudovit spomenik, po mojem »največje umetniško delo celotne Kraljevine Jugoslavije«. To je bil kralj Aleksander I. na konju v višini okoli enajstih metrov, podrobneje imata navedeno v knjigi, postavljen pa je bil najverjetneje na kongresnem trgu v Ljubljani kjer se sedaj nahaja sidro. Ta spomenik je bil, zanimivo, postavljen 6. septembra 1940 na rojstni dan kralja Petra II., ki je bil na odkritju tudi prisoten. Na žalost je stal manj kot eno leto preden so ga Italijani porušili. V zbirki imam pravzaprav košček tega spomenika.«

»Spomenik, ki ga imam v zbirki, pa je bil odkrit čez dva dni pred Sokolskim domom v Zagorju ob Savi. Zanimiv je, ker je to zadnji postavljen spomenik. Sicer je avtor spomenika dobil nagrado na natečaju za spomenik v Mariboru, kjer so bile narejene že vse makete, pričela so se delati tudi odlitek konja iz mavca in kralja Aleksandra, ampak se je potem pričela druga svetovna vojna, kar je dela ustavilo. Torej ta spomenik, ki ga imam v zbirki, je ostal ohranjen, ker ga je skrnil takratni sokolski starešina. Rečem lahko, da je to »najdba desetletja«. Vse kar trenutno hranim v zbirki je pomembno za ohranjanje Slovenske zgodovine, dolgo časa, predvsem po drugi svetovni vojni, je bila to »prepovedana« tema, oziroma boljše rečeno »ne zaželeno« tema.«

13. Za konec kaj zanimivega bi še lahko izpostavili, da ste odkrili pri vašem raziskovanju o zgodbi dinastije? Mogoče kakšne vzporedne dogodke v življenju ljudi.

»Zanimiva stvar, ki jo lahko povem je recimo, ko rečemo, da smo dali za avto pet jurjev, je to v bistvu izraz, ki izvira iz tega, da smo v Kraljevini SHS dobili dinarje. Leta 1920 je namreč izšel bankovec v vrednosti 1.000 evrov. Na njem je bil upodobljen Sveti Jurij in od takrat naprej v Sloveniji rečemo za bankovec tisočih evrov jurja. To je izraz, ki ga ni nikjer drugje niti na Hrvaškem ali v Srbiji, kjer je bil ta bankovec tudi v uporabi. Obstaja še eden pogovorni izraz, ki pa izhaja iz kovanca. Ta kovanec v vrednosti petindvajset para smo dobili leta 1938., imel je luknjo na sredini, kar ni unikatna zadeva, se je pa pri nas izoblikoval izraz »da si tako reven, da nimaš niti prebite pare«, kar se mi tudi zdi precej zanimiv podatek.«

ZAKLJUČEK

V najinem raziskovanju sva ugotovili, da so Karadžordževići zelo povezani s slovensko zgodovino. Ugotovili sva, da so večkrat obiskali Slovenijo in po besedah Jurkoviča tukaj preživeli do dva meseca na Bledu. Spomeniki Karadžordževićev postavljeni v današnji Republiki Sloveniji se razen enega niso ohranili. Edini spomenik kralja Aleksandra I., ki se je ohranil v Sloveniji, je v Aninem dvoru v Rogaški Slatini. Kraljevo zbirko, ki sva si jo dobro ogledali in vključili v najino raziskovalno nalogo, že vrsto let ureja Aleksander Jurkovič bolj znan kot lokalni zgodovinar Nani Poljanec. Spomeniki, ki so bili postavljeni so bili doprsni, celo stoječi in konjeniški. Postavljenih jih je bilo štirinajst in eden nepostavljen konjeniški kip kralja Aleksandra I., ki bi naj stal v Mariboru.

Predvidevava, da če se bi zgodovina Jugoslavije po drugi svetovni vojni razvijala drugače, bi se najverjetneje ohranilo več teh spomenikov in tema Kraljevine Jugoslavije ne bi bila tako "občutljiva" v času po njej v Demokratični Federativni Jugoslaviji. Po prvi svetovni vojni, ko je bila usoda Slovenije vprašljiva so se takratni voditelji slovenskih strank odločili za priključitev k Kraljevini Srbiji pod vladarsko rodbino Karadžordževićev. Do te odločitve je prišlo zaradi strahu pred okupacijo Slovenije pod katero od sosednjih držav, predvsem Italijo.

Najino raziskovanje se tukaj še ne zaključuje, saj bi se na temo Karadžordževićev pri nas še lahko raziskovalo. Seveda se temu že precejšen del življenja ljubiteljsko posveča Aleksander Jurkovič, vendar se nama zdi pomembno, da se o tej temi naprej še raziskuje, da se ne neha z iskanjem virov, z spraševanjem in s "kopanjem" za njimi.

V. SEZNAM LITERATURE

KNJIŽNI VIRI:

1. Gabrič Aleš, Režek Mateja, *Zgodovina 4. učbenik za 4 letnik gimnazije*, DZS Ljubljana, 2013
2. Sejovic Bogdan , *Od male Srbije do velike Jugoslavije*, Ljubljana: Zbirka Sledi, 2006
3. Smiljanić Ivan, Mikša Peter in Poljanec Nani, “Čuvajte mi Jugoslavijo!”- *Figuralni spomeniki Karađorđevićem v Sloveniji*. Rogaška Slatina: Založba Ljudski Muzej, 2023
4. Poljanec Nani in Mikša Peter, *Kralj Peter v slovenskih Alpah*. Rogaška Slatina: Založba Ljudski Muzej, 2017
5. Gašparič Jure, *Kralj Aleksander med nami*, Muzej novejšje zgodovine, Celje,2009

ELEKTRONSKI VIRI:

1. [Lovska kočja kralja Aleksandra v Kamniški Bistrici je bila zgrajena za kralja](#)
2. [The Royal Family of Serbia - From the people, for the people](#)
3. [BLEJSKI DVOREC KNEŽJE RODBINE WINDISCHGRÄTZ | MUZEJSKO DRUŠTVO BLED](#)
4. <https://www.uni-lj.si/univerza/univerzitetni-arhiv/zgodovina-univerze>
5. <https://zgodovinanadlani.si/dan-ko-je-pod-streli-padel-jugoslovanski-kralj/>

VIRI FOTOGRAFIJ:

1. Kraljeva zbirka iz Aninega dvora v Rogaški Slatini
2. Dvorec Suvobor na Bledu
<https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fmuseu.ms%2Fcollection%2Fobject%2F284898%2Fbled-suvobor&psig=AOvVaw21gMpDkXRKFb23zYS1jVV4&ust=1739124429583000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CBQQjRqFwoTCOiDvsDVtIsDFQAAAAAdAAAAABAI>
3. Hiša iz Andrejeve vasi
https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.facebook.com%2Fpermalink.php%2F%3Fstory_fbid%3D1967201110235162%2Fid%3D1678749059080370&psig=AOvVaw1d92bkJpPUuWPO27tODGxp&ust=1739124532113000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CBQQjRqFwoTCliw4vjVtIsDFQAAAAAdAAAAABAE
4. Lovski dvorec v Kamniški Bistrici
[Lovska kočja, ki jo je za kralja Karađorđevića zgradil Jože Plečnik - siol.net](#)